

GÖTEBORGS UNIVERSITET
INSTITUTIONEN FÖR SOCIALT ARBETE

Myten om socialen

En narrativ textanalys av 'socialen' och dess klienter i tryckt svensk nyhetsmedia

SQ4562, Vetenskapligt arbete i socialt arbete, 15 hp
Scientific Work in Social Work, 15 higher education credits
Kandidatnivå
Vårterminen 2014
Författare: Petter Mattsson, Mikael Modin & Niclas Wahlström
Handledare: Ulla-Carin Hedin

TACK!

Ulla-Carin Hedin för många goda tips och råd.

&

Rosanna för dina kloka synpunkter.

Abstract

Titel: Myten om socialen - En narrativ textanalys av 'socialen' och dess klienter i tryckt svensk nyhetsmedia
Författare: Petter Mattsson, Mikael Modin & Niclas Wahlström
Nyckelord: socialen, socialtjänsten, narrativ, media, föreställd gemenskap

Syftet med den här uppsatsen var att beskriva den bild av socialen och dess klienter som framställs i tryckt svensk nyhetsmedia. Vi frågade oss vilka roller som finns i den svenska nyhetspressens narrativ om socialen och dess klienter och hur dessa roller framställs. Vi ställde också frågan om vilka tänkbara moraliska teman och bakomliggande värderingar som kan utläsas ur narrativet och hur dessa ser ut. Vårt urval har bestått av nio nyhetsartiklar där socialtjänsten beskrivits som felande. Artiklarna hittade vi i mediearkivets databas genom sökorden: "socialen" och "socialtjänsten". Vi använde oss av narrativ metod och teori för att analysera textmaterialet. Vi kom fram till att det finns specifika roller i medias rapportering om socialtjänsten som vi utifrån narrativ metod kunnat dela in i protagonisten, antagonisten och biroller. Vi visade att dessa har specifika karaktärsdrag. Protagonistens karaktärsdrag syftar till att väcka läsarens sympati eller empati. Antagonisten är protagonistens motpol och den som står i protagonistens väg. Antagonisten gestaltas som maktfullkomlig och kall. Narrativets biroller står vid protagonisten respektive antagonistens sida. Vi identifierade också narrativets huvudsakliga moraliska teman, de poänger som är underliggande i narrativet. Vi fann fyra teman vilka handlar om att socialen har ett ansvar att hjälpa de som har det svårt men gör inte det, att empati borde vara vägledande, att socialen borde låta vanligt folk vara, samt temat om att vem som helst kan hamna i en sådan här situation.

INNEHÅLLSFÖRTECKNING

1. BAKGRUND	1
2. PROBLEMFORMULERING, SYFTE OCH FRÅGESTÄLLNINGAR	2
2.1 PROBLEMFORMULERING	2
2.2 SYFTE	3
2.3 FRÅGESTÄLLNINGAR	3
3. FÖRFÖRSTÅELSE	4
4. BEGREPPSFÖRKLARING	4
4.1 SOCIALEN	4
4.2 FÖRESTÄLLD GEMENSKAP	4
5. TIDIGARE FORSKNING	5
6. TEORI	8
6.1 SOCIALKONSTRUKTIVISTISK ANSATS	8
6.2 NARRATIV TEORI	8
7. METOD	10
7.1 VAL AV METOD	10
7.2 URVAL	10
7.3 GENOMFÖRANDE	11
7.4 ANALYSMETOD	11
7.5 KRITISKA REFLEKTIONER	12
7.6 RELIABILITET, VALIDITET OCH GENERALISERBARHET	13
7.7 ARBETSFÖRDELNING	14
7.8 ETISKA ÖVERVÄGANDEN	14
8. RESULTAT OCH ANALYS	15
8.1 ROLLER	15
8.2 PROTAGONISTEN	15
FÖRDJUPAD ANALYS AV PROTAGONISTEN	18
8.3 ANTAGONISTEN	20
FÖRDJUPAD ANALYS AV ANTAGONISTEN	23
8.4 ANDRA ROLLER	24
FÖRDJUPAD ANALYS AV ANDRA ROLLER	26
8.5 UNDERLIGGANDE MORALISKA TEMAN	26
FÖRDJUPAD ANALYS AV UNDERLIGGANDE MORALISKA TEMAN	27
9. SAMMANFATTNING OCH ÅTERKOPPLING TILL TIDIGARE FORSKNING	29
9.1 SAMMANFATTNING AV ANALYSRESULTAT	29
VILKA ROLLER FINNS I DEN SVENSKA NYHETSPRESSENS NARRATIV OM SOCIALEN OCH DESS KLIENTER OCH HUR GESTALTAS DESSA ROLLER?	29
VILKA TÄNKBARA MORALISKA TEMAN OCH BAKOMLIGGANDE VÄRDERINGAR KAN UTLÄSAS UR NARRATIVET OCH HUR SER DESSA UT?	30
9.2 ÅTERKOPPLING TILL TIDIGARE FORSKNING	31
10. DISKUSSION	32
11. FÖRSLAG PÅ VIDARE STUDIER	34
12. KÄLLFÖRTECKNING	35
BILAGA	37

1. Bakgrund

Idén till denna uppsats tillkom under en diskussion kring nyhetsrapportering om socialt arbete. Det visade sig att vi alla hade samma uppfattning om att nyhetsrapporteringar om socialt arbete i allmänhet tenderar att fokusera på negativa aspekter av yrket och särskilt när det handlar om socialtjänsten. Även om ingen av oss kunde styrka påståendet med någon egen empiri under diskussionen, kunde alla samsas om att känslan var att när det skrivs om socialt arbete så handlar det om att något gått fel i verksamheten, en enskild medborgare har behandlats illa och en tjänsteman har betett sig på ett obegripligt sätt.

Vi diskuterade också om hur allmänheten uppfattar socialt arbete, om våra erfarenheter av människors reaktioner när vi pratar om att vi studerar på socionomprogrammet. En vanlig reaktion är att det väntar ett oprofessionellt arbete förknippat med elände och negativitet på oss socionomstudenter. Det är exempelvis inte allt för ovanligt att få höra "ska du bli en sån sockärring?" Samtidigt är våra egna erfarenheter av socialt arbete samt från den verksamhetsförlagda utbildningen något helt annat, ett arbete som visst kan vara tungt och krävande ibland, men också givande, roligt, intressant och bedrivs i allra största grad av professionella medarbetare. Frågan väcktes i oss om hur mycket den mediala bilden påverkar hur allmänheten uppfattar socialt arbete. Vår erfarenhet är att de negativa kommentarerna ofta kommer i från människor som står utanför fältet, som troligtvis får sin huvudsakliga information om det sociala arbetet via nyhetsmedia.

När vi pratade om kandidatuppsatsämnet med andra i vår omgivning, som medstudenter och vår handledare, märktes det också att det fanns en unison bild av medierapporteringen om socialt arbete som överensstämde med vår. Folk verkade alltså i allmänhet dela bilden av att socialt arbete är något som ständigt framställs i negativa termer och att detta är problematiskt.

Detta övertygade oss om att vi borde utforska området och att vi med största sannolikhet skulle hitta intressant empiri.

2. Problemformulering, syfte och frågeställningar

2.1 Problemformulering

Det finns ett fåtal svenska studier som handlar om mediebevakning av socialt arbete, ett ämne som verkar vara tämligen obeforskat i Sverige. I de studier vi hittat beskrivs att socialarbetare upplever att media framställer dem ofördelaktigt och att denna framställning gör att socialarbetarna sällan själva tar initiativ till att synas i mediala sammanhang. Konsekvensen av denna gestaltning, menar bland andra Lundälv och Moberg (2006), är att varken socialarbetarna eller klienter gynnas.

Nyhetsmedia når dock inte bara socialsekreterare och klienter utan också en bredare allmänhet. Nyhetsmedier har stor makt över vilken information som förmedlas och hur denna information gestaltas. Mediernas påverkan av allmänhetens uppfattning av vad som är viktiga nyheter kallas för mediernas agenda-setting role (McCombs, 2004) eller mediernas dagordningsmakt (Strömbäck, 2009).

Genom det journalistiska urvalet av nyheter styr media vad allmänheten lägger sin fokus på och det påverkar uppfattningen av vad som är de viktigaste nyheterna för dagen. Allmänheten tar del av en "second-hand reality" (McCombs, 2004:1), skapad av journalisters urval om vad som är viktigt. Medias gestaltning av socialtjänsten påverkar således hur allmänheten uppfattar verksamheten, socialarbetarnas status och i sin tur hur socialarbetarna uppfattar nyhetsmedier och journalister.

Bilden som media förmedlar skapas inte på ett slumpmässigt sätt utan den har en viss struktur: Medieorganisationer är byråkratiska organisationer som ska åstadkomma en viss produkt (Tuchman, 1997). Medier förhåller sig alltid till en publik som ska mottaga produkten (Lundälv & Moberg, 2006). Händelser förenklas för att vara tillgängliga för alla, samt tillspetsas och polariseras för att få fram tydliga motsatsförhållanden mellan de olika parterna i nyhetsrapporten. Såväl journalistiskt ansvar för att göra nyheter begripliga för alla, liksom arbetsvillkor som tid och utrymme är avgörande för hur nyhetsrapportering ser ut, likaså ifall storyn säljer menar Lundälv och Moberg (2006).

Nyheter tenderar att handla om det som avviker från det förväntande. Det som bedöms ha nyhetsvärde är det som "sticker ut", det som blir nyheter har enligt Tuchman (1997) karaktären av en "quickening urgency", fritt översatt: en skyndsam nödvändighet eller ett akut måste. Tuchman (1997) har i sin forskning studerat hur journalister rutiniserar och därmed begripliggör verkligheten de beskriver. Standardberättelser och standardprocedurer används för att hantera olika händelser och för att göra verkligheten begriplig.

Nyhetsformatet i sig är begränsat, medan verklighetens händelser är obegränsade, vilket omöjliggör en nyhetsrapportering som inte innefattar inramningar i form av utvalda ämnen, val av berättarperspektiv, attribut och ett begränsat urval av källor (Strömbäck, 2009). Detta beskrivs i gestaltningsteorin som framhåller att media oundvikligen måste göra val i sin framställning: en särskild gestaltning. Gestaltningar är specifika sätt att medvetet eller omedvetet organisera information, genom utvalda ord, fakta, perspektiv, betoningar och källor.

Gestaltningar innehåller alltid vissa dominerande problemformuleringar, moraliska omdömen, tolkningar och ibland också lösningsförslag (Strömbäck, 2009).

Dessa teorier pekar tydligt ut ett visst problemfält: Det finns en viss framställningsform som inte på ett neutralt sätt speglar verkligheten. I Sverige saknas det en diskussion kring hur socialtjänsten och socialt arbete framställs i media och vad detta får för konsekvenser för vår yrkeskår, för klienterna och för samhället i stort. Vi vill bidra till en sådan diskussion med en beskrivning av hur medias bild av socialen ser ut.

2.2 Syfte

Syftet med denna uppsats är att beskriva skildringen av socialen och dess klienter i tryckt svensk nyhetsmedia utifrån narrativ teori och metod. Vi utgår ifrån att det finns en standardberättelse som strukturerar det inträffade. Det är denna standardberättelse vi ska belysa, beskriva och diskutera. Vi hoppas på så vis kunna bidra till en nyansering av den mediala idén av socialen.

2.3 Frågeställningar

- *Vilka roller finns i den svenska nyhetspressens narrativ om socialen och dess klienter och hur framställs dessa roller?*
- *Vilka tänkbara moraliska teman och bakomliggande värderingar kan utläsas ur narrativet och hur ser dessa ut?*

3. Förförståelse

Vi som skriver denna uppsats är socionomstudenter och har gjort vår verksamhetsförlagda utbildning föregående termin (ht. 2013) på spridda arbetsplatser. En av oss har praktiserat som socialsekreterare på en enhet för försörjningsstöd, en på HVB-hem för ungdomar med psykosocial problematik och en av oss har praktiserat på en behandlingsmottagning i öppenvården för personer med missbruksproblematik. Denna uppsats är i viss mån färgad utifrån våra personliga erfarenheter av våra respektive verksamhetsförlagda utbildningar, där vi fått med oss bilder av vad socialt arbete kan innebära. Bilder som vi inte tycker överensstämmer med våra erfarenheter av bilden i media. Vi är också själva snart färdigutbildade socionomer med en framtid i socialt arbete och har därmed kanske en förförståelse när vi läser artiklar som handlar om socialt arbete. Exempelvis kan vi se oriktigheter i nyhetstexterna som vi antagligen inte sett utan vår utbildning och våra erfarenheter. Vi kan därmed också, kanske bättre än vem som helst, bedöma när det är tydligt att socialtjänsten *har* gjort fel. Vi har med andra ord en förförståelse om vad socialt arbete är och vad en socialarbetare gör, vilket vi tycker är viktigt för läsaren att ha i beaktande i den fortsatta läsningen av denna uppsats. Vi har i gruppen också upplevelser av vänner som har haft stort hjälpbehov och sökt hjälp från socialtjänsten men upplevt både dåligt bemötande och svårigheter med att bli lyssnade på. Vi är väl medvetna om att socialtjänsten och dess handläggare kan göra fel.

4. Begreppsförklaring

4.1 Socialen

“Socialen” är ett ord som vi använt som sökord och som därmed också artiklarna använder. Socialen är talspråk för socialtjänsten, vilket gör att det dyker upp i intervjuer, men det tycks också vara mer än så. Socialen används som ett svepande samlingsnamn för flera delar av sociala myndigheter och blir sinnebild för de institutioner som framställs i artiklarna. Denna bredare förklaring av begreppet ges även av Nationalencyklopedin som skriver att “socialen är ett vardagligt namn på de sociala myndigheterna” (ne.se).

4.2 Föreställd gemenskap

Begreppet *föreställd gemenskap* (imagined communities) myntades av Benedict Anderson (1983) och beskriver gemenskaper som inte bygger på någon kontakt öga mot öga. En föreställd gemenskap blir till genom att det finns en berättelse om att gemenskapen finns. Begreppet har sitt ursprung i en kritik mot föreställningen av nationalstater, där de flesta människor i gemenskapen aldrig kommer att träffas eller lära känna varandra men ändå föreställer de sig att det finns en stark gemenskap dem emellan.

5. Tidigare forskning

I en amerikansk studie beskriver Iyengar (1991) vad medias gestaltningsmakt kan ha för effekter på opinionen. Undersökningen visar att när media gestaltar fenomen händelseorienterat (episodic framing), fokuserat på enskilda händelser och enskilda personer, tenderade människorna som deltog i studien att skuldbelägga på individnivå, till skillnad mot när fenomen istället gestaltas tematiskt (thematic framing), med mer generella termer, då man istället ser det som ett samhällsproblem. Slutsatsen blir alltså att när medierna gestaltar samhällsproblem händelseorienterat, med fokus på individer i en situation och enskilda händelser, så blir konsekvensen att de politiska makthavarna ansvarsbefrias. De strukturella problemen kan förbises, och skulden läggs istället på enskilda individer.

Artikeln *Through the eyes of Hollywood: Images of social workers in film* (Freeman & Valentine, 2004) presenterar en kvalitativ studie som utgått från ett material på 44 mestadels Hollywood-producerade filmer som sträcker sig över perioden 1938-1998. Syftet med studien var att undersöka hur socialarbetare porträtteras i film, hur socialarbetaren framställs utifrån kön, klass och etnicitet och vad detta kan få för tänkbara konsekvenser för allmänhetens uppfattning av socialarbetaren och socialt arbete. Vidare ville studien undersöka vilka bakomliggande syften och drivkrafter ("motivations") som verkar finnas hos filmskaparna.

Artikelförfattarnas utgångspunkt är att populärkulturens sätt att porträttera socialarbetare bidrar till allmänhetens uppfattning om vem en socialarbetare är och att detta är problematiskt i och med att bilden som återges inte är korrekt. Freeman och Valentine menar att forskning visar på att socialarbetares relativt låga löner till stor del är en konsekvens av populärkulturens felaktiga framställning av vad socialt arbete är och vad en socialarbetare gör.

Freeman och Valentines slutsats är att om filmtittaren tror på det hon ser kommer hon få bilden av att socialarbetaren troligtvis är en heterosexuell vit kvinna. Hon är en utbildad och inkompetent person med en tydlig benägenhet till att skapa sexuella relationer med klienter. Hon är inte benägen att förändra samhället eller kämpa mot orättvisor utan är istället benägen att vidmakthålla ett socialt status quo. Artikelförfattarna tolkar det också som att filmskaparna, genom denna porträttering av socialarbetare, har en drivkraft till att upprätthålla ett oförändrat läge genom att konsekvent använda sig av och reproducera stereotypa bilder av socialarbetare.

De argumenterar slutligen för att socialarbetare bör arbeta mer aktivt för att visa på hur socialarbetare skiljer sig från varandra, då socialarbetare arbetar på en mängd olika fält och har olika typer av utbildningar för att på så vis föra fram en mer korrekt bild av den stora mångfald som finns bland olika typer av socialt arbete och mellan olika socialarbetare. Freeman och Valentine menar därför att vi som socialarbetare måste bli bättre och tydligare på att uttrycka vilka vi är för att motarbeta de stereotypa framställningar av yrkeskåren som produceras i den massmediala populärkulturen.

Margaret Gibelman (2004) drar likartade slutsatser av sin studie som kortfattat presenteras i artikeln *Television and the public image of social workers*. Studien bygger på empiriskt material från tre populära TV-serier där Gibelman kommit fram till att socialarbetare framställs som obegåvade, oprofessionella och utbildade personer vilka utför ett arbete vem som helst skulle kunna utföra och troligtvis bättre än de personer vi får följa i TV-serierna. Gibelman menar att detta

underminerar trovärdigheten för socialt arbete hos allmänheten och menar, liksom Freeman och Valentine, att det är viktigt att socialarbetare blir bättre på att synas i mediala sammanhang och få ett bättre journalistiskt språk, liksom journalister måste få bättre kunskaper om vad socialt arbete är och vad en socialarbetare gör.

I en studie av Elinor Brunnberg (2001) har socialarbetare från en svensk kommun och ett engelskt county intervjuats och svarat på enkäter om deras upplevelser av media. Studien visar att socialarbetarna i båda länderna anser sitt yrke ha medel till låg status, samt att många uppfattade att medias rapportering om deras profession påverkade statusen negativt. Framst de engelska socialarbetarna uppfattade detta, vilket kan kopplas till ett antal stora skandalrapporter om socialt arbete som media drivit i England.

Brunnberg (2001) konstaterar att media är en arena för klienter att uttrycka missnöje med socialtjänstens arbete och medias skandaliserande av händelser gör allmänheten medveten om en händelse och dess konsekvenser. Publiciteten som socialarbetarna och deras arbete får i media spelar en central roll i skandaliseringen av verksamheten och att detta kan sätta igång en krisreaktion som gör att man ändrar rutiner och arbetsmetoder.

Andersson och Lundström (2004) menar att artiklar som handlar om barnavårdsfall särskilt tenderar att framställa socialarbetare i ett negativt ljus, där man beskriver kalla och byråkratiska socialarbetare i kontrast till emotionella, personifierade och dramatiska beskrivningar av barn och familjer som far illa. I den här typen av artiklar beskrivs socialarbetare återkommande som skurkar som antingen ingriper när de inte borde eller ingriper överdrivet mycket.

Med hjälp av fokusgrupper har Andersson och Lundström (2004) fått fram en bild av hur svenska socialarbetare upplever massmedias bevakning av socialt arbete med barn och unga. Om resultatet kan sägas att socialarbetarna allmänt hade en negativ bild av hur deras profession framställs av medierna med uppfattningen att medierna förstör händelser och väcker sensation när det handlar om att något gått fel, samt beskriver socialarbetarna som inkompetenta, flummiga eller att de känslokallt tar barn ifrån ovetande människor. En annan uppfattning var att om en handling lett till något bra så framställer medierna det som att klienten har lyckats, men har det lett till något dåligt beskrivs det som socialsekreterarens beslut.

Lundström (2001) har studerat en kvällstidnings rapportering om ett barnavårdsfall, *fallet Elin*, som handlar om ett fall där en flicka omhändertogs av socialtjänsten och slutligen misshandlades till döds av sin styvfar, trots att flera myndigheter var inblandade i ärendet.

I studien intresserar sig Lundström för hur pressen förklarar fallet Elin, utifrån kategoriseringar som pressen gör, vilka aktörer som identifieras, hur de framställs och vilka som skuldbeläggs för Elins död. Lundström tittar också i sin studie på vad kvällstidningen har använt sig av för typ av layout och stil på artiklarna, såväl som textmässiga grepp, för att förmedla berättelsen. Det är angeläget att göra den här typen av studier, menar Lundström, då pressens rapportering om socialtjänsten spelar en stor roll för allmänhetens uppfattning om den. Lundström menar också att det går att anta att socialtjänsten påverkas av medias och allmänhetens uppfattning om den, samt att det finns tidigare exempel inom barnavården där man vet att mediauppmärksamhet har påverkat lagstiftning och hur det sociala arbetet utförts.

Lundström visar i sin studie av fallet Elin hur en kvällstidning rapporterat om en händelse genom ett förenklat språk, avsaknad av analys och starkt personligt vinklade berättelser. I det inledande skedet rapporterar media om familjen som

fått sin dotter tvångsomhändertagen men framställs som oskyldiga, sedan rapporteras om återförenandet med familjen och Elins död och slutligen om den fällande domen av styvpappan. Lundström har identifierat hur kvällstidningen under rapporteringen hela tiden har ett narrativ som innehåller en klassisk rolluppdelning, *offer* och *antagonist*, men vem som är offer och vem som är antagonist förändras under berättelsens gång, även om socialtjänsten har en ständig antagonistroll. Först handlar berättelsen om att socialtjänsten ingrep godtyckligt och för kraftfullt när Elin omhändertogs, sedan handlar det om vad socialtjänsten kunnat göra annorlunda för att förhindra Elins död efter återförenandet med sin familj. Lundström exemplifierar också på de textmässiga grepp som använts av kvällstidningen. I det inledande skedet beskrivs Elins tid på sjukhus under omhändertagandet med fängelsemetaforer, att hon var inspärrad. Efter Elins död finns dock inga sådana metaforer kvar i beskrivningen av tiden på sjukhuset, då skriver man istället att Elin vistades på sjukhuset.

Vi ser tendensen, oavsett vilket land forskningen kommer ifrån, att socialt arbete skildras negativt både i populärkulturella och nyhetsförmedlande medier. Det är fel och brister som framhävs och de adjektiv som används i de mediala skildringarna av socialt arbete och socialarbetare är främst negativa.

6. Teori

6.1 Socialkonstruktivistisk ansats

Vi utgår från ett socialkonstruktivistiskt perspektiv och använder oss av Ian Hackings (2000) definition av begreppet. Han menar att en grundförutsättning för att ett socialkonstruktivistiskt perspektiv ska berika en analys av ett fenomen, är att fenomenet som studeras också kan ses som för givet taget, det vill säga att fenomenet av allmänheten ses på som något essentiellt och därför fått en oundviklig och oföränderlig karaktär. Hacking menar att det är viktigt att ställa frågan “social konstruktion av vad?” för att inte riskera att hamna i en slentrianmässig användning av begreppet det vill säga att forskaren säger sig bryta ny mark men i själva verket sparkar upp öppna dörrar.

Vi tar ansats utifrån Hackings fråga: “social konstruktion av vad?” och svarar: “den sociala konstruktionen av socialen och dess klienter” och menar vidare att denna kan ses som en allmän och vedertagen bild som också har en oföränderlig karaktär. Därför är det också enligt Hacking ett fenomen som berikas av att analyseras utifrån ett socialkonstruktivistiskt perspektiv.

Sociala konstruktioner blir allmänna genom att de delas, genom att de berättas och de kan också sägas *bli till* genom berättandet (Thomassen, 2007). Narrativ teori är en teori och en metod som kan belysa den sociala konstruktionen av ett fenomen utifrån dess berättandeform (Johansson, 2005).

6.2 Narrativ teori

En utgångspunkt för narrativ teori är att vi skapar förståelse och begriplighet av vår omvärld genom de berättelser vi tar del av och som vi själva berättar. Narrativ teori är, i en bred bemärkelse, berättelsen om berättandet.

Narrativ teori har en brokig bakgrund och härrör från flera fält men gemensamt för alla är ett fokus på berättande och berättelser (Johansson, 2005). En utgångspunkt för narrativ teori är att vi skapar förståelse och begriplighet av vår omvärld genom de berättelser vi tar del av och som vi själva är med och berättar (Robertson, 2012). På grund av den brokiga bakgrunden är vi tvungna att välja de delar, även i framställningen av narrativ teori, som vi använder oss av för att besvara våra frågeställningar.

Narrativ teori lånar språk och metaforer från drama och litteraturanlys, scenen är ofta metafor: Det finns ett manus, *narrativet*, som har roller, *protagonister och antagonist*, som följer en viss handling, *ett moraliskt tema eller underliggande poäng* (Robertson, 2012; Johansson, 2005; Zelzler 1997). Narrativet är berättelsen i sin helhet, protagonisten är dess huvudperson eller hjälte. Antagonisten är den som sätter sig på tvären i narrativet, berättelsens skurk. Tema beskriver de underliggande spår narrativet följer. Exempel på välbekanta teman kan vara “David mot Goliat/svag mot stark” eller “romans över klassgränser”. I dessa teman kan två poänger beskrivas: Den svage kan segra mot den starke genom skicklighet eller rättfärdighet och i det andra temat, “romans över klassgränser”, som att kärlek övervinner alla hinder (Johansson, 2005).

Det finns också en teoretisk bakgrund i antropologiska källor, nämligen studiet av myter. Både större och mindre gemensamma berättelser i en kultur kan kallas myter, och nyheter kan sägas producera sådana berättelser (Rutherford Smith,

1997; Zelzler, 1997). Att kalla medias berättelser för myter innebär inte att de nödvändigtvis är falska, men de delar karaktär och funktion med det vi ofta går med på att kalla myter. Religiösa myter ger gemensamma ramverk för att förstå världen och bidrar med förenklade (världs)bilder och scheman att förstå individuella händelser, och så gör även nyheter. Myter är också gemenskapskapande, de bildar grupper som delar berättelser om verkligheten. I alla kulturer finns gemensamma berättelser som ger mening, och det är dessa berättelsers delade karaktär som i sin tur konstituerar föreställda gemenskaper: Det krävs en berättelse om att några är ett *vi* för att en gemenskap ska bildas. (Andersson 2011, Robertson, 2012; Rutherford Smith, 1997).

Detta kan tolkas som att narrativ blir allmänna genom att det delas av den allmänna gemenskapen, samtidigt som den allmänna gemenskapen *blir till* genom att de delar ett narrativ.

Nyheter får karaktären av myter genom att den generaliserade strukturen hos rapporteringen trummas in genom upprepning: Läsarna må glömma det enskilda brottet men vet hur brottsrapportering ser ut. En gemensam brotts saga bildas (Bird & Dardenne 1997), detaljerna faller ur minnet på läsaren men världsbilden myten förmedlar finns kvar: Ett gemensamt narrativ skapas.

Narrativ är en särskild sorts social handling, ett visst slags berättande (Robertson, 2012; Johansson, 2005). Det är när ett visst narrativ blivit institutionaliserat som det kan kallas en myt. Vi kommer i fortsättningen, för enkelhetens skull, inte tala om myter utan om narrativ. Myten vi är på jakt efter, *nyhetsmedias framställning av socialtjänsten*, kommer vi också för enkelhetens skull kalla för ett narrativ.

Utifrån Johansson (2005) som refererar Pierce (1987) är det som skiljer narrativ från andra berättelser eller framställningsformer att: Det finns en introduktion, en stegrande handling, klimax eller konflikt, en upplösning och en konklusion samt protagonister, antagonister och en poäng eller ett tema. Detta sätt att använda narrativa begrepp skiljer ut oss från teoretiker som smälter samman all social aktivitet under rubriken narrativ (Robertson, 2012).

Närliggande teorier är teorier om diskurser men vi kommer inte att använda oss av diskursanalys eller begreppet diskurs då narrativ teori hjälper oss att analysera på samma nivå: de övergripande berättelserna. Vi anser inte att diskursbegreppet belyser våra frågeställningar ytterligare.

7. Metod

7.1 Val av metod

För att besvara våra analysfrågor har vi ansett det lämpligast att använda en kvalitativ metod då vi varit intresserade av att med ord presentera och beskriva vårt fenomenets karaktär och egenskaper snarare än att visa på fenomenets utbredning. (Kvale & Brinkmann, 2009).

Inom kvalitativ metod finns stora valmöjligheter att ytterligare avgränsa sin analysmetod. För vårt forskningsämne hade möjligheten funnits att intervjua journalister och socialarbetare eller använda oss av en lingvistisk innehållsanalys eller diskursanalys. Vi valde *narrativ textanalys* vilken vi ansåg var det bästa sättet att besvara våra övergripande frågeställningar. Vi tror att narrativ textanalys genom sitt fokus på textens berättandeform är ett relevant redskap för att fånga bakomliggande poänger i den standardberättelse som vi utgår ifrån i vår problemformulering (se 2.1).

Vårt metodval har vägletts av framförallt Johansson (2005) och Robertson (2012) vilka behandlar narrativ metod och teori, samt från antologin *Social meaning of news* (Berkowitz, 1997).

7.2 Urval

Vi har valt att aktivt söka efter mediala narrativ där socialtjänsten uppfattas som om de har gjort ett övertramp eller tjänstefel eller på annat sätt gestaltar en ovilja att hjälpa den hjälpsökande. Som krav har vi haft att en privatperson blir begripliggjord som att de har ett hjälpbehov och där socialtjänsten förväntas hjälpa. För att ingå i urvalet måste våra kriterier för att kallas ett narrativ vara uppfyllda: Det måste finnas en protagonist och en antagonist. Socialtjänsten måste också inneha en av dessa roller. Artiklarna måste också vara av längre karaktär, det vill säga inte notiser eller dylikt. Nyhetsartikeln har heller inte fått vara skriven i jag-form så som ledare, krönikor och debattartiklar. Vårt urval av artiklar sträcker sig från 2011 till 2014 men vi har prioriterat nyare artiklar utifrån principen att ju nyare artikel desto mer aktuellt. Artiklar från 2011 har vi ändå valt att ta med då de ingick i en artikelserie. Artiklarna finns publicerade i en stor bredd av tidningar, riks- och lokalpress, dagstidningar och kvällspress.

Vårt val av artiklar har bestått av två urval. Av den stora mängd artiklar som vi fått träff på genom våra sökord i mediearkivets databas har vi plockat ut 55 artiklar (se bilaga). Därefter påbörjade vi diskussion och gallring av materialet för att anpassa det stora materialet till uppsatsens omfattning. De 55 artiklarna lästes först igenom en andra gång, efter denna andra läsning kunde vi se att 45 artiklar tydligt ingick i narrativet som vi ämnar beskriva medan de andra anknöt till detta. Vi valde därför att bortse från dessa 10 artiklar för att läsa igenom vårt första urval bestående av de 45 resterande artiklarna en gång till.

Utav dessa 45 artiklar har vi på grund av uppsatsens omfattning valt att välja ut *nio* artiklar som vi anser som representativa för det större materialet och ger på så vis en kvalitativ empirisk mättnad, det vill säga att skulle vi få med fler nyhetsartiklar skulle detta tillföra upprepningar av samma resultat. Dessa nio artiklar har legat som underlag för vår analys medan resterande 36 artiklar tillsammans med de nio utgör hela vår empiri. De nio artiklarna valdes ut på grund av att de innehåller

roller och teman vi vill belysa. Artiklarna har också ett varierat ursprung dels genom att de visar att narrativet går att applicera på olika situationer och dels genom att artiklarna kommer från en variation av källor, kvällspress samt mindre och större dagstidningar, dessutom från olika delar av landet.

Med att dessa nio artiklar är representativa menar vi att vi lika gärna kunde ha valt nio andra artiklar ur vår empiri och fått i stort sett samma analysresultat.

7.3 Genomförande

Vi har använt oss av mediearkivets databas och började med att söka på ord som "socialsekreterare" och "socialtjänsten" men merparten av artiklarna hittades med sökordet "socialen". Vi menar att "socialen" är ett samlingsnamn för flera delar av sociala myndigheter och blir sinnebilden för de institutioner som framställs. "Socialen" används även mycket i talspråk som samlingsnamn för hjälpsamt myndigheter, vilket gör att artiklar där det förekommer intervjuer kommer med i sökningen.

Vi har aktivt letat efter narrativ som innehåller minst en protagonist och en antagonist och där antagonisten spelas av socialen och protagonisten spelas av en klient. Vi ska i vår analys visa hur narrativets roller gestaltas framförallt utifrån de utdrag vi valt att citera men också från artiklarna i sin helhet. Vårt att nämna är också att vi tagit med rubriken till artiklarna i fetstil för att läsaren tydligt ska kunna följa återkommande artikelutdrag.

7.4 Analysmetod

Om narrativ teori är teorier om berättelsen och berättandet kan narrativ metod sägas vara de metoder som används för att samla in och analysera muntliga eller skriftliga berättelser. (Johansson, 2005, s. 21)

I litteraturen om narrativ teori och metod finns en uppsjö begrepp och det verkar inte råda någon konsensus om hur en definition ska se ut, även om citatet ovan sammanfattar fältet. Det kan finnas flera förklaringar till bristen på konsensus och flera författare ger sig på sådana förklaringar (Johansson, 2005; Robertson, 2012; Bird & Dardenne, 1997), ofta genom att försöka spåra begrepps ursprung eller försöka hitta regler. Reglerna har dock alltid motexempel och ingen klar situation verkar uppstå efter begreppsutredningen. Vi lämnas med exempel på olika författares egna teorier, som inte nödvändigtvis är delade av många fler, om vad narrativ metod är. Detta kan anses vara antingen problematiskt eller positivt för det narrativa fältet, beroende på vetenskapssyn (Mishler, 1997). Problematiskt för att det inte finns någon konsensus om vad narrativ teori och metod ska innehålla, men positivt för att det ger stor frihet för den enskilda forskarens möjligheter till att kunna analysera sitt material utanför ett etablerat ramverk. Vårt tillvägagångssätt har varit att utgå från våra frågeställningar och välja ut verktyg från narrativa metoder som kan hjälpa oss besvara dessa snarare än att försöka hitta "den rätta" narrativa metoden.

Vi har valt att utgå från vissa centrala begrepp från framförallt Chatman (1993) och Pierce (1987) refererade i Johansson (2005). Dessa begrepp är: *roller*, *teman* och *underliggande poänger*. Roller har varit vår utgångspunkt i både vår frågeställning och analysmetod. Vi har letat efter roller som antagonist,

protagonist och andra roller för att sedan undersöka hur dessa ser ut. Vi har utifrån vår analys av dessa roller tittat på vilka teman och underliggande poänger som förekommer.

I vår analys har vi utgått från våra nio nyhetsartiklar i sin helhet men fokuserar på delar av texten (utdrag) som vi har som utgångspunkt i vår redovisning av resultat. För att det ska vara enkelt för läsaren att följa med i vår presentation och analys av nyhetsartiklarna har vi i stor utsträckning presenterat utdrag från samma artiklar i ordningsföljd i analyskapitlets under-rubriker. Dessa underrubriker har delats in efter narrativets roller: *protagonisten*, *antagonisten* och *andra roller*.

I analysen av de enskilda utdragen har vi försökt förtydliga hur rollerna beskrivs och få fram innebörder som anknyter till vår teori och kategorier för analys. Vi har dels fokuserat på nyckelord och vilka underförstådda associationer eller kulturella betydelser (konnotationer) dessa har och hur de gestaltar roller eller moraliska teman. Till detta hör analys av metaforer eller metaforiska uttryck. Vidare analyserar vi bakomliggande normer som finns implicit i utdragen och som förutsätts men inte argumenteras för explicit i texten. Återfinns exempelvis en mening med formuleringen "trots att" så visar det på att det finns en implicit norm om att något görs som inte borde göras.

Vi redovisar och analyserar även de explicita uttryck som återfinns i nyhetsartiklarna som vi tycker är särskilt intressanta för att förstå hur narrativets roller och teman gestaltas.

Vi tolkar också framställningen i den enskilda meningen utifrån artikeln i sin helhet. I vissa artiklar etableras det tydligt genom exempelvis ordval och upprepning av samma påstående, att något är på ett visst sätt. Detta kan finnas implicit eller explicit i texten. Utifrån detta kan tolkningar om vem som gestaltas som trovärdig i texten göras eller vilket tema som är dominerande.

Vi gör inte skillnad på olika delar av nyhetsartiklarna. Citat, rubriker, bildtext och brödtext tas alla med som delar av narrativet. När exempelvis protagonisten finns citerad i artikeln skiljer vi inte ut det i vår läsning och tolkning av texten. All text i artikeln är en del av narrativet.

7.5 Kritiska reflektioner

Vårt tillvägagångssätt har förutsatt en viss typ av narrativ i urvalet. Vi har fokuserat på narrativ där socialtjänsten framställs som antagonist. Detta utesluter resultat där media gör fördelaktiga skildringar av socialtjänsten. Vi hittade visserligen inga artiklar där socialtjänsten framställdes i god dager, men detta kan delvis förklaras med att vi inte aktivt letade efter det. Sökordet "socialen" leder kanske till att just negativa artiklar hittas.

Valet att fokusera på just narrativ där socialtjänsten är antagonist gjorde vi på grund av att tidigare forskning tydligt etablerade att den mediala bilden av socialtjänsten var just negativ.

All kvalitativ forskning innebär tolkande av empiri. Detta gör att en annan läsare som har andra uppfattningar om ett ords betydelser kan tolka ordet annorlunda. Vi har inledningsvis försökt att tolka ord och meningars betydelser utifrån vad vi tror är en allmän förståelse av deras betydelse, snarare än ord och meningars konnotationer. Därefter går vi djupare in på underliggande meningar och betydelser.

I ett fåtal fall hänvisar vi till artiklar i deras helhet eller vårt samlade intryck av artiklarna. Här kan det krävas, för att läsaren ska kunna kontrollera våra tolk-

ningar, att denne gör sig bekant med större delar av empirin än som presenteras i uppsatsen. Vi gör dock denna empiri tillgänglig i medföljande bilaga.

7.6 Reliabilitet, validitet och generaliserbarhet

Extern reliabilitet står för om forskningen är möjlig att upprepas (Bryman 2011). I och med att vårt material är dokumenterat och tillgängligt går det att ställa samma frågor som vi ställer till samma material. Det hade också varit möjligt att utifrån våra frågor och vår metod genomföra en studie på nytt material. Detta gör att vi trots att vi använt en kvalitativ metod ändå har hög transparens, materialet kan tillfrågas igen. Vi har visserligen ett större material än det som figurerar i analysen och hur vi avgjort representativitet hos urvalet är inte tillgänglig men den som är tveksam har i alla fall möjlighet att titta på resterande empiri.

Intern reliabilitet avser om de som genomför en studie använder begrepp på samma sätt. Vi menar att vi arbetat så pass tätt att inga betydelseglidningar har kunnat bli möjliga, sådana har arbetats bort efterhand.

Intern validitet handlar om att man i sin forskning mäter och studerar det man säger sig mäta (Kvale & Brinkmann, 2009). Validitet är ett begrepp tätt sammanknutet till kvantitativ forskning i vilken forskaren ofta bestämmer sig för att mäta ett fenomen, genomför mätningen och visar sitt resultat. Vilken grad forskaren mätt det han eller hon säger sig vilja mäta påverkar slutresultatets validitet. Inom kvalitativ forskning är det dock svårare att tala om validitet på samma sätt som i kvantitativ forskning då det inte alltid på förhand är avgjort vad det är man vill mäta eller leta efter. Bryman (2011) refererar till LeCompte & Goetz (1982) som talar om intern validitet som att de termer som används tydligt återspeglas i källmaterialet. Vi har valt ut material där de termer vi använder tydligt kan appliceras, samt preciserat vår användning av dem utifrån materialet samt vilka frågor vi vill besvara. Detta gör att vi hoppas att vår interna validitet är stark.

Extern validitet rör om studien kan generaliseras utanför det material som studerats. Bryman (2011) menar att detta är problematiskt vad gäller kvalitativ forskning. Ett sätt som föreslås av Williams (2000) i Bryman (2011) för att öka generaliserbarheten av kvalitativa data är så kallad måttlig generalisering, där resultaten sätts in i ett sammanhang av annan forskning. Om resultaten stämmer överens med annan forskning ökar trovärdigheten i att överföra resultaten på andra sammanhang än det som studeras. Vår empiri är relativt stor med tanke på vår metod, 45 artiklar hade varit ett gott underlag även för en kvantitativ innehållsanalys, exempelvis jämförbar med den kvantitativa filmanalysen i tidigare forskning. Detta gör att vi tror att vi har en god generaliserbarhet. Vårt resultat får också stöd i tidigare forskning. Däremot är området som en möjlig generalisering kan göras på snävt. Det är frågor om hur roller och teman i medias narrativ om socialtjänsten, där socialtjänsten skildras som antagonist som generaliseringen skulle kunna gälla, inte medias narrativ om exempelvis socialtjänsten i stort.

7.7 Arbetsfördelning

Vi har arbetat gemensamt med alla delar av uppsatsen. Analysdelen har vi under diskussion författat tillsammans. Vi har i andra fall delat upp avsnitten så att en person skriver. Samtliga av dessa avsnitt är skrivna efter gemensamma analyser och reflektioner samt i efterhand granskade och redigerade tillsammans. Vi har utslutande författat denna uppsats genom att arbeta med den gemensamt i samma rum.

7.8 Etiska överväganden

De etiska överväganden som behöver göras i en forskningsstudie rör i första hand de som deltar i studien (Bryman 2011). I och med att vi gör en textanalys finns inga informanter att förhålla sig till. Samtidigt är det rimligt att anta att flera av nyhetsartiklarna bygger på intervjuer med klienter och att dessa klienter på så vis "deltar" i vår studie. Nyhetsartiklarna är dock publicerade i ett offentligt forum där klienterna, så som vi förstår det, valt att själva delta.

Vi anser oss ha ett visst etiskt ansvar gentemot journalisten exempelvis att återge de skrivna artiklarna korrekt men denne har valt att skriva och publicera artikeln och har haft möjlighet att tänka igenom innehållet. Att det journalister skriver i sitt arbete kan granskas är något journalister förväntar sig eller borde förvänta sig och vi har rätt att använda oss av texten i enighet med offentlighetsprincipen. I ett upphovs-rättsmässigt perspektiv har vi också rätt att använda oss av de utdrag vi presenterar i vår analys i enighet med Lag (1960:729) om upphovsrätt till litterära och konstnärliga verk.

I och med att klienten inte på samma sätt kan förutsättas veta vad den ger sig in i när den figurerar i media skulle detta kunna medföra ett större etiskt ansvar gentemot denna. Klienterna kan också på ett annat sätt antas befinna sig i en utsatt situation än journalisten själv samt andra förekommande personer och organisationer. I flera fall är klienternas namn anonymiserade i artiklarna av journalisten medan några klienter valt att ställa upp med eget namn och bild. I de senare fallen har vi valt att inte använda fiktiva namn på klienterna eftersom namnen finns i källmaterialet vilket är publicerat och öppet för allmänheten. En omskrivning av namnen hade inte gett anonymitet då det hade krävts av oss att undanhålla våra källor, vilket vi inte ansett som en rimlig förlust ur ett vetenskapligt perspektiv.

Vi är medvetna om att det i vår analys ibland kan uppfattas som osympatiska beskrivningar av klienter och att det kan uppfattas som en latent misstro mot sanningshalten i nyhetsartiklarnas beskrivningar av klienterna. Vi vill poängtera att det inte är vår avsikt att värdera sanningshalten av innehållet i artiklarna eller hjälpbehovet hos klienterna. Formuleringar som exempelvis "protagonisten gestaltas som hjälpbehövande" är en konsekvens av vår metod, inte ett implicit påstående att så inte är fallet, likaså om vi skriver att "texten försöker väcka läsarens empati" betyder inte det att empati inte är på sin plats. Analysen ska läsas utifrån ett narrativt synsätt där det är själva berättandet och hur berättelsens roller gestaltas, som står i fokus.

8. Resultat och analys

I vår analys har vi utgått från utdrag ur artiklarna. För att det ska vara enkelt för läsaren att följa med i vår presentation och analys av nyhetsartiklarna har vi använt samma artiklar i samma ordningsföljd i våra underrubriker: *protagonisten*, *antagonisten* och *andra karaktärer*. Utdragen ska belysa hur de olika rollerna gestaltas. Under rubriken *protagonisten* presenterar vi artiklarna i korthet för att ge sammanhang till utdragen.

8.1 Roller

I narrativ teori används ofta metaforer hämtade från teatervärlden, bland annat kan en berättelse förklaras som en scen och denna scen är i sin tur befolkad av olika aktörer, eller roller (Johansson, 2005). Rollerna i berättelsens manus står för olika sidor i berättelsen och gestaltar känslor, uttryck och maktpositioner och agerar ut narrativets tema eller poäng.

Varje narrativ innehåller en protagonist, en huvudfigur som berättelsen cirkulerar kring, oftast berättelsens "hjärte". Sympati och identifikation ska ligga hos protagonisten i sin kamp mot antagonisten som ständigt försöker motarbeta vår hjärte i den kamp som utspelar sig dem emellan. (Johansson, 2005).

Det narrativ vi undersöker innehåller också alltid en antagonist. Här är antagonisten socialen, en slags svepande omskrivning av socialtjänsten och ibland även kommunen. Antagonisten är narrativets skurk som utsätter protagonisten för svårigheter eller hindrar denne på något vis (Johansson, 2005).

I detta avsnitt ska vi utifrån vårt empiriska material visa hur rollerna gestaltas utifrån protagonisten och antagonisten samt även visa hur andra framträdande karaktärer gestaltas.

8.2 Protagonisten

Följande tre artikelutdrag handlar om ett barnavårdsärende där socialtjänsten har omhändertagit tre barn. Brottsutredningen är nedlagd och samtidigt har socialtjänsten gjort bedömningen att barnen fortfarande ska vara omhändertagna.

Vi var en normal familj, sedan kom polisen och tog vår fyra månader gamla bebis hemifrån och våra två andra döttrar togs från förskolan. Sedan dess kan vi inte sova, har mardrömmar och vaknar upp och gråter. Socialtjänsten har förstört våra liv, säger pappan.

Brottsutredning nedlagd - får inte tillbaka barnen

(Lindgren, 2011, 6 april, s.8)

Föräldrarna har varken träffat eller pratat med sina barn sedan i september förra året. Trots att de inte längre är misstänkta för något brott får de inte tillbaka sina barn. **Brottsutredning nedlagd - får inte tillbaka barnen**

(Lindgren, 2011, 6 april, s.8)

Föräldrarna har sedan dess kämpat för att få tillbaka barnen.

Brottsutredning nedlagd - får inte tillbaka barnen

(Lindgren, 2011, 6 april, s.8)

I det första utdraget gestaltas pappan/familjen med ordet "normal". Vi menar att ordet normal signalerar att protagonisten är en sådan som vi ska identifiera oss med, han är som alla andra. Vidare i det första utdraget och nästkommande beskrivs familjens svåra situation: De har mardrömmar och gråter då de inte får träffa sina barn. Föräldrarnas oskuld gestaltas genom att det betonas att de inte längre är brottsmisstänkta. Det sista utdraget lyfter fram föräldrarnas fortsatta kamp om att få tillbaka barnen.

Nästa utdrag kommer från en artikel som handlar om en kvinna som fått avslag av socialtjänsten i Skurup med motiveringen att hon har tillräckliga egna ekonomiska resurser.

I sin ömmande hand håller Helena det avslag som socialtjänsten i Skurup skrivit.

Hon får ingen mat av socialen i Skurup (Skånska dagbladet, 2013, 16 november, s. 28-29)

När Helena tar sig fram genom sitt hem ser det ut som att varje steg sprider smärtor. På en av bilderna i tidningen håller hon i ett papper, det tog 30 sekunder för henne att klara av att greppa det. Efter lika lång tid släppte hon det på bordet efter ett "aj".

Hon får ingen mat av socialen i Skurup (Skånska dagbladet, 2013, 16 november, s. 28-29)

Helena beskrivs som en skröplig person som det inte är svårt att tycka synd om. Trots att hon är sjuk och svag får hon ett obarmhärtigt besked av socialen. I samma artikel dyker även en annan gestaltning av Helena upp:

Det här är en mönstermedborgare som vill sköta sina betalningar av räkningar. Hon kan inte göra någon vinst på ersättning för mat. **Hon får ingen mat av socialen i Skurup** (Skånska dagbladet, 2013, 16 november, s. 28-29)

Här beskrivs Helena istället som en mönstermedborgare som inte är ute efter att utnyttja systemet. Hon beskrivs utifrån sina kvalitéer och inte svagheter.

Följande utdrag kommer från en artikel som handlar om Peter och hans sons försök att hitta en bostad efter att socialen medverkat i familjens avhysning från sin tidigare bostad:

Peter var tvungen att flytta från sitt hem men betalningsanmärkningar och miljonskulder gjorde att han omöjligen kunde få en ny bostad. Efter ett liv som egenföretagare gick allt snett under krisåret 2008. Hans bolag gick i konkurs och Peter blev skyldig miljoner i borgensåtaganden. Nu vill inte ens det kommunala bostadsbolaget godkänna honom som hyresgäst.

Peter och hans son kastades ut (Carlsson, 2012, 18 december, s.8)

I utdraget beskrivs det som att Peter hamnat i den situationen han är i på grund av omständigheter han inte kan kontrollera: Peter kan inte skyllas för finanskrisen 2008. Bolagets konkurs beskrivs som något som händer utan Peters skuld: meningskonstruktionen "Hans bolag gick i konkurs" gör att Peter inte är en aktiv part i bolagskonkursen. Finanskrisen är "naturkatastrofen" som orsakat Peters situation. Vi tolkar det som att beskrivningen gestaltar honom som moraliskt oklanderlig.

Nästa utdrag handlar om Peggy som har problem med att få försörjningsstöd då socialen bedömer att hon har för dyrt boende och har villkorat försörjningsstödet. Artikeln tar upp att hon har genomgått en svår period i sitt liv: bostadslöshet, skulder och hon har blivit utsatt för misshandel i ett förhållande.

Peggy Forsberg har varit nere på botten och vänt. Hon blev bostadslös, drog på sig skulder och levde i ett förhållande där hon utsattes för misshandel. Nu behöver hon samhällets hjälp att ta sig tillbaka till ett normalt liv igen. **"Hur utslagen ska man vara för att få hjälp?"** (Länstidningen Östersund, 2012, 27 december, s. 4-5)

Peggy Forsberg är utbildad idrottslärare och brandman och bodde under flera år i Hede där hon bland annat var deltidare inom räddningstjänsten.

"Hur utslagen ska man vara för att få hjälp?" (Länstidningen Östersund, 2012, 27 december, s. 4-5)

Peggy gestaltas här både som en klassisk hjälte, en stark person som segrar trots svårigheter och samtidigt som en person i behov av hjälp. I artikeln beskrivs hur hon mot alla odds lyckats både ta sig ur ett destruktivt förhållande och hur hon löst inte bara ett utan två boenden utan socialens hjälp. Dessa två sidor finns med i artikeln som helhet där hon beskrivs som stark och hjälpbehövande om vartannat. Det andra utdraget skildrar att Peggy tidigare var etablerad på arbetsmarknaden, hon har kompetenser och förmågor.

Nästkommande två utdrag beskriver Anna som sökt försörjningsstöd men fått avslag av socialen med motiveringen att hon har tillräckliga egna ekonomiska resurser:

Anna säger att hon alltid har jobbat och gjort rätt för sig. Hon har arbetat inom vården, men blev utbränd för några år sedan och är nu sjukskriven **"Anna: "Socialen sade att jag fick skylla mig själv"** (Karlsson, 2013, 20 december, s. 11)

Efter sonens flytt stod Anna plötsligt ensam kvar med hyran på drygt 7 000 kronor i månaden. En omöjlig ekvation visade det sig. Ekonomin går inte runt. **"Anna: "Socialen sade att jag fick skylla mig själv"** (Karlsson, 2013, 20 december, s. 11)

I det första utdraget gestaltas Anna först som "vem som helst" och utifrån sina kvalitéer, hon gör rätt för sig och är alltså utan klander. Sedan beskrivs det hur hon har insjuknat. I det andra utdraget är Anna inte en aktiv part: "Plötsligt" går Annas ekonomi inte ihop, det "visade sig" att pengarna inte räckte. Händelsen beskrivs som att allt hände utanför hennes kontroll, som yttre faktorer.

Nästkommande två utdrag kommer från en och samma artikel. Kristina har sökt ekonomiskt bistånd men blivit nekad. Socialtjänstens beslut överklagades och Kristina fick rätt i domstol.

Kristina led av ångest och sömnsvårigheter, och sonens situation var inte heller bra. **Hon vann kampen mot socialtjänsten** (Branzell Hertz, 2012, 18 april, s. 14-15)

Jag är ändå ett steg närmare att komma igång. Det har varit en jättejobbig process och man ger upp många gånger, men man måste fortsätta att kämpa...

Hon vann kampen mot socialtjänsten (Branzell Hertz, 2012, 18 april, s. 14-15)

Kristina gestaltas som sjuk och hon har dessutom en svår situation i och med att hennes son också har det svårt. Att Kristina kämpar och att det är en strävan skildras. Kristina har inte gett upp.

Nästa utdrag är från en av flera artiklar i en serie i Aftonbladet som följer ett barnavårdsfall. I denna artikeln är barnets morföräldrar i fokus. Barnet, Lisa, bodde efter att hennes far hade mördat hennes mor hos sina morföräldrar. Socialtjänsten omplacerade efter en tid Lisa till ett familjehem.

I flera utredningar får mormor och morfar med beröm godkänt som familjehem. Det understryks att Lisa mår bra, anknytningen är stark, familjen är kärleksfull, ansvarsfull och öppen för kontakt med socialtjänst och barnpsykologer. I hemmet finns ytterligare fyra barn, de lever som syskon.

Lisa har förlorat sin mamma två gånger - Flickan såg sin mor dödas med 40 knivhugg - efter tre år flyttades hon utan förvarning från sina morföräldrar (Edblom & Weigl, 2013, 6 januari, s. 12-13)

I utdraget framställs morföräldrarna som inte bara felfria utan alldeles utmärkta. De har "med beröm" blivit godkända som familjehem. Deras kompetens framhålls också genom att de tar hand om andra barn som "lever som syskon". Att släktskapstermer (syskon) används, tolkar vi som ett sätt att framhålla hemmet i fråga som vilken vanlig (normenlig) familj som helst och vi tolkar det som att detta är att föredra snarare än ett familjehem.

Fördjupad analys av protagonisten

I artiklarna som vi valt ut har vi identifierat framförallt två olika former av protagonister. Dessa namnger vi *kraken* och *rättskaffens medborgare*. Dessa namn är värdeladdade och det är också anledningen till varför vi valt just dem. Narrativets gestaltningar är värdeladdade och det är denna laddning vi vill fånga i namnen.

Rättskaffens medborgare karaktäriseras främst genom sina styrkor och genom att presenteras som "normal": någon som vem som helst av läsarna skulle kunna vara. Likhet betonas och rättskaffens medborgare gestaltas som en "vanlig Svensson". Denna karaktär betalar sina räkningar och gör rätt för sig.

Kraken beskrivs utifrån sina svagheter, brister och misärartade omständigheter utanför dennes kontroll. Kraken är sjuk, bräcklig eller befinner sig i missbruk.

Hur kraken och rättskaffens medborgare framställs går att förklara utifrån narrativa teorier om gemenskap.

Narrativ (berättelser) skapar gemenskaper (Robertson, 2012) och utifrån detta perspektiv kan vi förstå vad betonandet av likhet innebär och vilken plats rättskaffens medborgare får i narrativet.

Begreppet *föreställd gemenskap* (imagined communities) myntades av Benedict Anderson (1983) och beskriver gemenskaper som inte bygger på någon kontakt öga mot öga. Läsarna är just en sådan gemenskap, de finns som grupp i den mening att de tar del av samma berättelse och kan sägas vara berättelsens *vi*. Rättskaffens medborgare berättas om som den som läsarna, den föreställda gemenskapen ska identifieras sig med. De gemenskapsskapande delarna av det mediala narrativet producerar rättskaffens medborgare som den möjliga roll som kan ingå i narrativets *vi*, där *vi* när det gäller nyhetsrapportering är det samma som den tänkta läsarkretsen. Det är genom att protagonisten gestaltas som en "vanlig Svensson" som denna kan vinna identifikation från den föreställda gemenskapen. Exempelvis en "bidragsfuskare" är inte möjlig som rättskaffens medborgare då denne utifrån detta perspektiv inte är ett möjligt subjekt för identifikation och sympati hos läsaren.

Om "rättskaffens medborgare" har en identifikationsskapande och sympatiskapande funktion i narrativet har karaktären "kraken" istället en empatiskapande funktion. Med sympati syftar vi på människans förmåga att känna igen sig själv i någon annan. Med empati syftar vi på förmågan att känna och förstå en känsla ur dennes perspektiv.

I gestaltningen av kraken betonas inte likhet på samma sätt, men kraken kan aspirera till att ingå i gemenskapen även om denne inte gör det nu. Genom att kraken uttrycker att denne snart är tillbaka på banan, eller att den verkligen försöker, uttrycks en strävan om att kunna inkluderas. Då kraken snarare är en del av ett "dom", någon som hamnat efter eller utanför, är läsaren inte tänkt att identifiera sig med kraken. Beskrivningen försöker väcka läsarens empati, vi ska tycka synd om kraken, men det är viktigt att de händelser som lett till dess situation ligger utanför dennes kontroll och att det därmed inte går att beskylla den för det som inträffat. Det är på denna premiss som karaktären villkoras till att få rollen som krake. Kraken lyfts in i ett sorts villkorat "vi" där kraken får vara med i gemenskapen eftersom det är synd om den. Kraken blir därför narrativets protagonist vid sidan av rättskaffens medborgare.

Båda dessa gestaltningar av protagonisten framställs som att de genom sin position har rätt till hjälp genom att deras svårigheter ligger utanför deras kontroll. Denna egenskap är återkommande i beskrivningen av protagonisten, den har, så att säga, inte sig själv att skylla och är alltså moraliskt oklanderlig. Protagonisten beskrivs ofta i samma artikel som både rättskaffens medborgare och krake. Ibland finns det ett tidsperspektiv, det vill säga att man varit en rättskaffens medborgare men nu är en krake och ibland beskrivs protagonisten som både och i samma stund.

8.3 Antagonisten

Antagonisten är protagonistens motpol och den som står i protagonistens väg. Här ska vi gå igenom utdrag där narrativets antagonist framträder:

Vi var en normal familj, sedan kom polisen och tog vår fyra månader gamla bebis hemifrån och våra två andra döttrar togs från förskolan. Sedan dess kan vi inte sova, har mardrömmar och vaknar upp och gråter. Socialtjänsten har förstört våra liv, säger pappan.
Brottsutredning nedlagd - får inte tillbaka barnen
(Lindgren, 2011, 6 april, s. 8)

Hänvisar till sekretess
Brottsutredning nedlagd - får inte tillbaka barnen (Lindgren, 2011, 6 april, s. 8)

Artikeln gestaltar det som att socialens aktiva handlande har förstört familjens liv: Socialen beskrivs som en aktiv destruktiv aktör. Detta gestaltas genom att socialens medhjälpare, här polisen, plötsligt dyker upp i texten och utan motivering tar barnen från deras föräldrar. "Hänvisar till sekretess" är en mellanrubrik: När socialen ombeds kommentera "hänvisar" de till sekretess. Ordet "hänvisar" kan tolkas som att socialen använder sekretessen som en sköld som de gömmer sig bakom. Denna tolkning behöver dock ses mot bakgrunden att formuleringen "gömmar sig bakom sekretess" också förekommer i artiklarna. Vidare kan den ges större stöd genom att sätta "hänvisar till sekretess" i kontrast till andra möjliga sätt att formulera samma sak. Exempel på andra formuleringar skulle vara att "socialen har sekretess" eller "enligt lagen om sekretess", vilket skulle ge legitimitet medan "hänvisar" inte gör det. Ett exempel på formuleringen "gömmar sig bakom sekretess" återfinns i nedanstående utdrag:

Jag tycker det är bedrövligt att de är känslökalla, gömmer sig bakom sekretess. Men jag hoppas och tror även de har medmänsklighet och moral. **Nu vädjar hon - låt Lisa få komma hem. Men socialtjänsten vägrar att ge några besked**, (Weigl, 2013 29 juni, s. 18)

Utdraget är mindre subtilt än "hänvisar till" där "gömmar sig bakom sekretess" också beskrivs som en känslökall handling. Även underrubriken: "...socialtjänsten vägrar ge några besked" kan tolkas som en del i antagonisten ovlja att dela med sig av information. Vår tolkning är att antagonisten i narrativet har två möjliga val, varav ett är moraliskt riktigt. Antagonisten *väljer* att tåga och gömma sig bakom sekretess där den istället hade kunnat vara öppen och informativ.

Följande artikelutdrag visar gestaltningen av socialen i artikeln om Helena:

Helena betalar alltid sina räkningar. Så länge hon gör det vägrar socialen att ge henne pengar till mat. (Skånska dagbladet, 2013, **Hon får ingen mat av socialen i Skurup**, *Skånska dagbladet*, 16 november, s. 28-29)

Det finns varken logik eller medmänsklighet i kommunens agerande. Det handlar bara om att stänga dörrarna. De kör med uttröttningsmetoden och bryr sig inte ett dugg om oss vanliga människor.

Hon får ingen mat av socialen i Skurup (Skånska dagbladet, 2013, 16 november, s. 28-29)

Socialen gestaltas som oresonlig och motsträvig då de "vägrar" att ge pengar till Helena, ordet vägrar uttrycker socialens vilja. Det andra utdraget betonar socialens brist på empati, genom brist på medmänsklighet och att de inte bryr sig. "De kör med utrottningsmetoden" gestaltar socialen som att de aktivt försöker stöta bort sökande genom ojusta metoder.

Följande tre utdrag visar gestaltningen av antagonisten i artikeln om Peter:

De kom i en samlad tropp, Kronofogden, låssmeden och socialtjänstens handläggare. **Peter och hans son kastades ut** (Carlsson, 2012, 18 december, s.8)

Socialtjänstens handläggare slog sig ned vid köksbordet och gav ett sista erbjudande: Att Peter som är ensam vårdnadshavare skulle lämna över sonen för tillfällig fosterhemsplacering - annars fanns det inget de kunde göra. **Peter och hans son kastades ut** (Carlsson, 2012, 18 december, s.8)

Socialtjänsten tittade på när Kronofogden vräkte ensamstående pappan Peter och hans 12-årige son. **Peter och hans son kastades ut** (Carlsson, 2012, 18 december, s.8)

Utdragen visar på en dramatisering av händelsen, narrativets antagonist framträder tydligt. Artikelförfattaren använder militärtermer som "samlad tropp" för att illustrera hur socialen och de andra aktörerna kommer hem till Peter. Vårt intryck av ordvalet tropp är att en mängd personer kommer in i lägenheten och militärreferensen för tankarna till en invasion. Att handläggaren här sedan slår sig ned vid köksbordet utvidgar intrångstemat: Handläggaren är inte bjuden och tar för sig i Peters hem. Handläggarens makt gestaltas genom att denne ställer ett ultimatum, framställt med den dramatiska formuleringen "ett sista erbjudande", situationen skulle endast kunna undvikas om Peter underkastar sig.

Socialen är i det sista utdraget passiv, när Kronofogden vräker Peter gör Socialen inte någonting, de bryr sig inte.

Nedan kommer utdrag från nyhetsartikeln om Peggy:

De sa att det inte fanns några lediga lägenheter här och att de hade börjat titta på att flytta mig till Umeå. Jag blev så uppgiven, jag känner ingen i Umeå och min son och gamla vänner bor här. **"Hur utslagen ska man vara för att få hjälp?"** (Länstidningen Östersund, 2012, 27 december, s. 4-5)

Socialen tyckte att lägenheten som Peggy hittade var för dyr. Den kostar strax över 7000 kronor i månaden. - De hjälper mig nu mot att jag säger upp den. Förstår du vilket slag i magen det är när man har varit bostadslös länge? **"Hur utslagen ska man vara för att få hjälp?"** (Länstidningen Östersund, 2012, 27 december, s. 4-5)

Socialen skildras i det första utdraget som oförstående inför Peggys situation, hon har varit bostadslös men nu hittat en lägenhet. Socialen vill ändå att hon ska flytta

och hävdar att även fast hon hittat en lägenhet att det inte finns boende i kommunen. De vill flytta henne till en helt annan del av landet där hon inte har någon anknytning. Artikeln skildrar det som att socialen agerar motsägelsefullt och obegripligt: Det finns uppenbarligen lägenheter, men de låtsas inte om det. Dessutom framhålls också socialens oförstående genom att socialen verkar förhålla sig likgiltig inför att Peggy skaffat två lägenheter, vilket framgår i artikeln i sin helhet, det är inte gott nog åt dem. Att de dessutom vill flytta Peggy till Umeå kan ses som obegripligt och kan framstå som hjärtlöst. Det ges inga orsaker eller skäl utan förslaget verkar godtyckligt. Vi tolkar beskrivningen att socialen *tyckte* att Peggys lägenhet var för dyr signalerar att socialen är en nyckfull karaktär som kan göra lite som den vill, som den "tycker".

Nedan följer utdrag ur artikeln om Anna:

Socialen sade bara att jag fick skylla mig själv, och att jag skulle ta av hyrespengarna och köpa mat för dem. Det var som om en vägg slog mot en, säger Anna. **"Anna: "Socialen sade att jag fick skylla mig själv"** (Karlsson, 2013, 20 december, s. 11)

Hon ansökte i början av hösten om rådrom - ett akut kompletteringsbistånd - hos socialförvaltningen i Hörby men möttes av kalla handen. **"Anna: "Socialen sade att jag fick skylla mig själv"** (Karlsson, 2013, 20 december, s. 11)

Beskedet dröjde, och handläggarna hörde inte av sig. Hon visste inte ens vem som var hennes handläggare. **"Anna: "Socialen sade att jag fick skylla mig själv"** (Karlsson, 2013, 20 december, s. 11)

Formuleringarna i det första utdraget "jag fick skylla mig själv", en formulering som återkommer i texten och "en vägg slog emot en" skildrar socialen som nonchalant och kraftfullt avvisande. I det andra utdraget används metaforen "kalla handen" som skildrar socialen som just kylig. I det sista utdraget skrivs svårigheten till kontakt och en otillgänglig och svårbegriplig byråkrati fram.

Nedan följer utdrag från artikeln om Kristina:

SN har skrivit om Gnestabon Kristina och hennes son som inte fick hjälp av socialtjänsten att betala elräkningen, trots att de riskerade att bli bostadslösa.

Hon vann kampen mot socialtjänsten (Branzell Hertz, 2012, 18 april, s. 14-15)

Socialtjänsten i Gnesta sa nej till ekonomiskt bistånd, eftersom man ansåg att Kristina inte hade prioriterat elkostnaderna och att sonens boende ändå kunde lösas på annat sätt **Hon vann kampen mot socialtjänsten** (Branzell Hertz, 2012, 18 april, s. 14-15)

I det första utdraget framhålls socialens felande genom ordet "trots", vilket signalerar att socialtjänsten borde beakta att Kristina och hennes son riskerar att bli bostadslösa.

I det andra utdraget skrivs socialens godtycke fram, de *anser* saker. Deras beslut gestaltas som att socialen *tycker* saker snarare än att de tar välgrundade beslut.

Nedan följer utdrag ur artikeln om Lisa:

Trots att familjen i flera utredningar har blivit godkända gjorde socialtjänsten plötsligt tvärtom. Lisa fördes från sina morföräldrar till ett jourhem där hon i dag fortfarande bor.

Lisa har förlorat sin mamma två gånger - Flickan såg sin mor dödas med 40 knivhugg - efter tre år flyttades hon utan för-varning från sina morföräldrar

(Edblom & Weigl, 2013, 6 januari, s. 12-13)

Det var en kupp. I stället fördes Lisa till ett jourhem, där hon fortfarande bor.

Lisa har förlorat sin mamma två gånger - Flickan såg sin mor dödas med 40 knivhugg - efter tre år flyttades hon utan för-varning från sina morföräldrar

(Edblom & Weigl, 2013, 6 januari, s. 12-13)

I det första utdraget skildras socialens agerande som hafsigt och motsägelsefullt: Först gör de en sak, sedan gör de "plötsligt tvärt om". I det andra utdraget används ordet "kupp" vilket signalerar orent spel och att handlingen sker plötsligt.

Fördjupad analys av antagonisten

Antagonisten som roll, här socialen, kan sägas vändas mot narrativets *vi*. Socialen blir automatiskt ett "dom" som står utanför den föreställda gemenskapen. Protagonisten är som vi visat på i föregående avsnitt moraliskt klanderfri och antagonisten beskrivs därför som motpol till protagonisten genom sin klandervärdhet. Vi har sett att socialen tillskrivs en rad olika klandervärda egenskaper. Dessa har vi valt att dela upp på följande vis:

- *Den aktivt destruktive*
- *Den kylige byråkraten*
- *Den nyckfulle*
- *Den maktfullkomlige*

Ibland har antagonisten karaktärsdrag av *den aktivt destruktive* genom att så som vi sett i våra exempel, ta barn från föräldrar, vräka ensamstående fäder, utföra kupper och genom att röra sig i en tropp. Antagonisten är här en aktiv aktör och pekats ut som orsak till misär och lidande.

Ett annat karaktärsdrag är *den kylige byråkraten*. Den kylige byråkraten har en passiv roll och undanhåller resurser eller gömmer sig från att ta sitt moraliska ansvar. Socialen ger "kalla handen", "stänger dörren" eller menar att protagonisten får "skylla sig själv". I andra fall gömmer den sig och är undflyende, exempelvis genom att gömma sig bakom sekretess eller bakom byråkratiska regler. När socialen inte alls finns med som en aktiv part utan bara är undflyende förefaller den verka i det dolda och omnämns ofta bara av andra roller. Den kylige byråkraten gestaltas också genom att protagonistens lidande görs till en etablerad bakgrund vilken socialen ställer sig kall inför, (se även nedanstående stycke om nyckfullhet).

En tredje karaktärsdrag som vi kunnat se hos antagonisten är *nyckfullhet*. Socialens agerande sker "plötsligt", antingen genom att just ordet plötsligt används eller att deras handlingar introduceras abrupt i narrativet. När en bakgrund har etablerats som sann, att protagonisten har det svårt, framstår det som obegripligt hur socialen kan gå emot denna sanning. Meningskonstruktionen "trots att" är ett tydligt exempel på detta.

Den maktfullkomlige gestaltar antagonisten som en egen vilja med en privat agenda och med stora resurser, högst upp i hierarkin. Det är socialen som tycker, hävdar och driver ärenden i rätten och det är socialen som beskrivs som den handlande parten. Det är oklart vad socialen vill, men givet socialens roll som antagonist är den konsekvent illvilligt inställd mot protagonisten. Socialen gestaltas alltså som att den *kan* men inte *vill* hjälpa.

Genom att socialen sällan kommenterar sitt handlande eller "hänvisar till sekretess" blir deras handlingar sällan förklarade eller berättigade. Detta gör att socialen framstår som att de handlar utan grund eller efter egen agenda.

Just genom att begreppet socialen används snarare än alternativ som socialtjänsten, individ och familjeomsorgen eller andra mer precisa beskrivningar gör att antagonisten får en diffus karaktär. Det finns inte någon tydlig part som de ska stå till svars mot då gränserna ibland görs oklara mellan kommun och socialtjänst. Detta gestaltar socialen som en egen aktör utan klara kopplingar och gränser till resten av samhället. Den fiktiva karaktären socialen har mer resurser och möjligheter att hjälpa än någon "verklig" socialtjänst och kan därför tillskrivas ett större ansvar.

8.4 Andra roller

Utöver protagonisten och antagonisten dyker det också upp andra karaktärer i narrativet. Dessa kan sägas ha en birollsfunktion med syfte att stödja antingen protagonistens eller antagonisten sak. Vi har kunnat se att narrativet utgörs av två tydliga biroller: *Hantlangaren* och *Beskyddaren*.

Hantlangaren är antagonisten högra hand och utför handlingar åt antagonisten:

Vi var en normal familj, sedan kom polisen och tog vår fyra månader gamla bebis hemifrån och våra två andra döttrar togs från förskolan. Sedan dess kan vi inte sova, har mardrömmar och vaknar upp och gråter. Socialtjänsten har förstört våra liv, säger pappan.

Brottsutredning nedlagd - får inte tillbaka barnen (Lindgren, 2011, 6 april, s. 8)

Hantlangaren utgörs här av polisen som utfört ett omhändertagande av barn och det är socialtjänsten som ligger bakom beslutet. Hantlangaren är inte skurken i dramat utan fungerar som antagonisten budbärare och skuldbeläggs därför inte av protagonisten.

I artikeln om Peter och hans son, dyker återigen hantlangarrollen upp:

De kom i en samlad tropp, Kronofogden, låssmeden och socialtjänstens handläggare.

Peter och hans son kastades ut (Carlsson, 2012, 18 december, s. 8)

Socialtjänsten tittade på när Kronofogden vräkte ensamstående pappan Peter och hans 12-årige son. **Peter och hans son kastades ut** (Carlsson, 2012, 18 december, s. 8)

Här återfinns två hantlangare: "Kronofogden" och "låssmeden". Även "socialtjänstens handläggare" återfinns i utdraget men får en annan roll i artikeln som helhet. Kronofogden och låssmeden framställs i artikeln som socialens hantlangare då de utför handlingar som de är tvingade till att utföra. Socialen står och tittar på när Kronofogden och låssmeden tillsammans utför vräkningen av protagonisten trots att den hade kunnat ingripa. Det förväntas av socialen att den kunnat handla annorlunda medan kronofogden och låssmeden bara utfört sitt jobb och gör det som förväntas av dem. Därför tolkar vi socialen som den huvudsakliga antagonisten medan Kronofogden och låssmeden görs till hantlangare.

Vår andra kategori, beskyddaren, är istället på protagonistens sida. Beskyddaren kan vara en organisation som hjälper protagonisten, en professionell yrkesverksam eller anhörig som uttalar sig om protagonistens situation på ett understödande sätt. Nedan följer fyra utdrag på beskyddare där rollen gestaltas av professionella:

...husläkaren vittnade om att hon inte sett eller märkt något märkligt under de gånger hon undersökt barnen. **Brottsutredning nedlagd - får inte tillbaka barnen** (Lindgren, 2011, 6 april, s.8)

"Ett gränslöst övergrepp", anser en av flera psykologer som protesterar mot socialtjänstens beslut.

Lisa har förlorat sin mamma två gånger - Flickan såg sin mor dödas med 40 knivhugg - efter tre år flyttades hon utan förvarning från sina morföräldrar

(Edblom & Weigl, 2013, 6 januari, s. 12-13)

Kristinas gode man Gudrun Melander var mycket kritisk till socialtjänstens avslag **Hon vann kampen mot socialtjänsten** (Branzell Hertz, 2012, 18 april, s. 14-15)

Det här är en mönstermedborgare som vill sköta sina betalningar av räkningar. Hon kan inte göra någon vinst på ersättning för mat, säger John Andersson, Helenas gode man. (Skånska dagbladet, 2013, **Hon får ingen mat av socialen i Skurup**, *Skånska dagbladet*, 16 november, sid. 28-29)

En läkare, en psykolog och två gode män tar i dessa utdrag protagonisten i försvar och förstärker på så vis bilden av antagonisten (socialen) som obegriplig och felande. Det framställs också som att de har större kunskap och legitimitet än socialen och i artiklarna som utdragen är hämtade från medverkar inte socialen vilket lämnar beskyddarna oemotsagda.

Nästa utdrag visar hur en organisation tar rollen som beskyddare:

Jag fick däremot ett varmt och kärleksfullt bemötande från kyrkan. Det gör att jag äntligen vågar börja tro på mig själv igen. **Hon får ingen mat av socialen i Skurup** (Skånska dagbladet, 2013, 16 november, s. 28-29)

Det som förväntades av socialen görs istället av kyrkan, till protagonistens gagn, vilket ytterligare befäster bilden av socialen som antagonist. Kyrkan är varm och kärleksfull (empatisk) i motsats till socialens kalla byråkrati (oempatisk).

Fördjupad analys av andra roller

Sammanfattningsvis har vi hittat två andra karaktärer utöver protagonist och antagonist som vi ser som särskilt framträdande: *hantlangaren* och *beskyddaren*. Hantlangaren är inte skurken i dramat utan är istället antagonistens budbärare och skuldbeläggs därför inte av protagonisten. De är tysta och utför sitt jobb och gör det som förväntas av dem och framställs inte heller som hjärnan bakom verksamheten. En skillnad mellan våra två kategorier av biroller är att beskyddaren framträder med åsikter, antingen att det hänvisas till deras uttalanden eller att de citeras. Kyrkan eller andra "hjälporganisationer" än socialen framställs dock främst genom att de ger ett empatiskt bemötande, till skillnad från socialen och det är underförstått att socialen i stället borde gjort det.

Beskyddaren kan alltså vara en organisation som hjälper protagonisten, en professionell yrkesverksam eller anhörig som uttalar sig om protagonistens situation på ett understödjande sätt och framställs som att de har större kunskap och legitimitet att uttala sig om protagonistens situation. Beskyddaren stödjer den bakgrund som i narrativet etableras som sann och bidrar också med att bygga upp denna bakgrund.

8.5 Underliggande moraliska teman

I detta avsnittet ska vi redogöra för de underliggande moraliska teman vi uppfattar som viktigast i narrativet. Vi kommer använda oss av de poänger vi fört fram i tidigare analysstycken då stora delar av det analytiska arbetet som krävs för att analysera moraliska teman redan gjorts där. Därför kommer vi bara göra två utdrag och referera tillbaka till tidigare analys.

Moraliska teman är det som gestaltas som det riktiga i narrativet, det som *borde göras* eller hur det *borde vara*. *Ansvar* är också en moraliskt laddad term, i den finns det också föreskrivna handlingar som *borde* genomföras.

De teman vi identifierat är:

- *Socialen har ett ansvar att hjälpa de som har det svårt, men gör inte det*
- *Empati borde vara vägledande*
- *Socialen borde låta vanligt folk vara*
- *Vem som helst kan hamna i en sådan här situation*

Dessa teman kan exemplifieras av nedanstående två utdrag:

Jag trodde att socialförvaltningen fanns till hands för att hjälpa människor som har det svårt. Vem som helst kan hamna i en sådan här situation. Istället hänvisar de bara till sina byråkratiska lagar och förordningar och tar in en i ett rum med tjockt pansarglas när jag ansökte akut om matpengar. Jag hade förväntat mig att få någon hjälp och förståelse från socialtjänsten. Istället fick jag bara avslag. **Vägrar ge kvinna 500 kr i matpengar** (Karlsson, 2014, 7 mars, s.20)

Vi var en normal familj, sedan kom polisen och tog vår fyra månader gamla bebis hemifrån och våra två andra döttrar togs från förskolan. Sedan dess kan vi inte sova, har mardrömmar och vaknar upp och gråter. Socialtjänsten har förstört våra liv, säger pappan.

Brottsutredning nedlagd - får inte tillbaka barnen (Lindgren, 2011, 6 april, s.8)

Det första utdraget tillsammans med artikelns rubrik visar flera av de moraliska teman som framkommer i narrativet. I utdraget finns implicit en förvåning, "Jag trodde", över att socialen inte hjälper, socialen antas ha *ansvaret att hjälpa de som har det svårt* och vara på utsatta människors sida, socialen ska finnas "till hands" för den svage. I flera artiklar skildras en indignation över socialens nonchalans. Dessutom brister socialen i en annan moralisk kapacitet: De visar inte empati och *empati borde vara vägledande*. Dessutom framhålls att "*Vem som helst kan hamna i en sådan här situation*".

I det andra utdraget är det socialen som har förstört något som var bra, de har förstört den normala familjen. Socialen borde *låta vanligt folk vara*.

Fördjupad analys av underliggande moraliska teman

Temat om socialens *ansvar* är främst knutet till fall där socialen undanhåller resurser som de borde ge, ett tema där en person i nöd ropar på hjälp från samhället. Detta tema kan tyckas uppenbart, socialtjänstens funktion i samhället är ju de facto att fungera som ett skyddsnät för utsatta grupper och socialen borde, anser nog de flesta, uppfylla denna roll. Att detta tema finns i narrativet skulle kunna formuleras som att media gör sitt jobb, det vill säga att de granskar myndigheter och rapporterar om huruvida dessa uppfyller sina arbetsuppgifter eller inte. Narrativet gestaltar dock socialen som att de inte vill hjälpa. Temat om *socialens ansvar* ges innehåll genom gestaltningar av kalla och nonchalanta byråkrater men ännu tydligare genom framställningar av att protagonisten har det svårt och att socialen ändå inte gör något eller att socialen är undflyende och gömmer sig bakom sekretess, som exemplifieras av antagonistens karaktärsdrag *den kylige byråkraten*. Det moraliska temat om ansvar blir också intressant i förhållande till temat *empati borde vara vägledande*. Socialen, berättelsens antagonist, hade varit tvungna att hjälpa på ett empatiskt sätt för att kunna vara en moraliskt acceptabel karaktär och därmed lämna rollen som antagonist. En underliggande poäng som framställs i detta tema är att hade socialen haft empati hade de förstått att protagonisten borde ha hjälp. Denna poäng blir till genom att läsaren ombeds göra en empatidrivna tolkning av protagonistens situation. Det är empati som är utgångspunkten i hur moralisk karaktär framställs, det tydligaste exemplet kan ges genom att se på birollen *beskyddaren* som har förståelse för protagonisten. Det är empati som artiklarna appellerar till när de vill väcka

läsarens sympati för protagonisten, exemplifierat av *kraken*. Socialen görs till antagonist genom sin kyla, exemplifierat av *den kylige byråkraten*.

Det som ger temat om att socialen *borde låta vanligt folk vara* innehåll är gestaltningen av socialen som en *aktiv destruktiv aktör*. Temat är knutet främst till barnavårdsärenden där socialen gestaltas som att de gjort maktfullkomliga moraliska övertramp när de gjort omhändertaganden. Temat ges innehåll genom gestaltningen av socialen som *den autonoma* och *den nyckfulle*, socialen skildras som att de på eget bevåg och utan förvarning kan dyka upp och ta barn. Detta knyts också till *rättskaffens medborgare*. Genom att protagonisten skrivs in i ett vi och görs till en "vanlig Svensson" görs den underliggande moraliska poängen att ingripande i dennes liv är fel. Detta skulle ju kunna vara ett ingripande i vardagen hos vem som helst.

Det sista temat, *vem som helst kan hamna i en sådan här situation*, gestaltas genom skildringarna av protagonisten. Både i skildringen av *kraken* och *rättskaffens medborgare* betonas att de inte har sig själva att skylla. Det är yttre omständigheter som gjort att de fått svårigheter, omständigheter vem som helst kan råka ut för. Det *vi* som skapas i narrativet och utgör "vem som helst" har dock sina gränser.

Det är inte egentligen "vem som helst" som kan vinna identifikation, eller väcka vår empati. Vissa drag och normer krävs för att ingå i den föreställda gemenskapen. Hos protagonisten framhålls klanderfrihet, och det är bland annat genom detta drag identifikation ska gå till, alltså förutsätts att den föreställda gemenskapen sympatiserar med klanderfrihet. Klanderfrihet krävs alltså för att vara värdig hjälp och andra utesluts.

9. Sammanfattning och återkoppling till tidigare forskning

9.1 Sammanfattning av analysresultat

Vilka roller finns i den svenska nyhetspressens narrativ om socialen och dess klienter och hur gestaltas dessa roller?

I vårt material har vi kunnat se att det finns en tydlig *protagonist* och *antagonist*. Rollen protagonist har två framträdande karaktärsdrag som vi valt att benämna *kraken* och *rättskaffens medborgare*.

Kraken gestaltas utifrån sina svagheter, brister och misärartade omständigheter utanför dennes kontroll. Kraken är sjuk, bräcklig eller befinner sig i missbruk. Kraken gestaltas inte som någon ur den föreställda gemenskapen (de tänkta läsarna).

Rättskaffens medborgare gestaltas främst genom sina styrkor och genom att presenteras som "normal", någon som vem som helst av den föreställda gemenskapen. Likhet betonas och rättskaffens medborgare gestaltas som en "vanlig Svensson". Denna karaktär betalar sina räkningar och gör rätt för sig.

Utifrån narrativ teori och begreppet föreställd gemenskap gör vi tolkningen att detta sätt att gestalta rollen protagonist, skapar sympati (rättskaffens medborgare) respektive empati (kraken) hos läsarna. En protagonist kan besitta båda dessa karaktärsdrag i ett och samma narrativ.

Antagonisten är protagonistens motpol och den som står i protagonistens väg. Vi har utifrån narrativ analys kunnat urskilja ett antal olika gestaltningar av rollen. Antagonisten gestaltas som *den aktivt destruktive*, *den kylige byråkraten*, *den nyckfulle* och *den maktfullkomlige*.

Den aktivt destruktive antagonisten gestaltas som en aktiv aktör och pekas ut som orsaken till protagonistens misär och lidande. Vi har gett exempel på där den aktivt destruktive tar barn från föräldrar, vräker ensamstående fäder och utför kupper.

Den kylige byråkraten har en passiv roll och undanhåller resurser eller gömmer sig från att ta sitt moraliska ansvar. Den kylige byråkraten har undflyende drag och ger "kalla handen", "stänger dörren", menar att protagonisten får "skylla sig själv" eller "gömmar sig bakom sekretess".

Den nyckfulle är en gestaltning av antagonisten som oberäknelig och obegriplig. Den agerar antingen "plötsligt" eller så introduceras den abrupt i narrativet. Den nyckfulle kan också agera "trots att" och går på så vis mot narrativets etablerade normer vilket kan uppfattas som obegripligt.

Den maktfullkomlige gestaltar antagonisten som en egen vilja med en privat agenda och med stora resurser, högst upp i hierarkin. Det är socialen som tycker, hävdar och driver ärenden i rätten och det är socialen som beskrivs som den handlande parten. Den maktfullkomlige kan gestaltas som att den *kan* men inte *vill* hjälpa.

Vi har också kunnat se att det finns *andra roller*. De andra rollerna i narrativet har en birollsfunktion med syfte att stödja antingen protagonistens eller antagonistens sak. Dessa andra roller har vi valt att kalla *beskyddaren* och *hantlangaren*.

Beskyddaren kan vara en organisation som hjälper protagonisten, en professionell yrkesverksam eller anhörig som uttalar sig om protagonistens situation på ett understödande sätt. I narrativet framträder beskyddaren med åsikter, antingen att det hänvisas till deras uttalanden eller att de citeras. Beskyddaren stödjer den bakgrund som i narrativet etableras som sann och bidrar också med att bygga upp denna bakgrund.

Hantlangaren är till skillnad från antagonisten inte skurken i dramat utan är istället antagonisten budbärare och skuldbeläggs därför inte av protagonisten. De är tysta och utför sitt jobb och gör det som förväntas av dem och framställs inte heller som hjärnan bakom verksamheten. Hantlangaren uttalar sig inte i narrativet utan det berättas om den.

Vilka tänkbara moraliska teman och bakomliggande värderingar kan utläsas ur narrativet och hur ser dessa ut?

Genom att relatera våra roller till varandra och se vilka egenskaper de tillskrivs har vi också kunnat identifiera fyra huvudsakliga moraliska teman:

- *Socialen har ett ansvar att hjälpa de som har det svårt, men gör inte det*
- *Empati borde vara vägledande*
- *Socialen borde låta vanligt folk vara*
- *Vem som helst kan hamna i en sådan här situation*

Temat om *socialens ansvar* är främst knutet till fall där socialen undanhåller resurser som de borde ge. Narrativet gestaltar socialen som att de inte vill hjälpa. Temat om socialens ansvar ges innehåll genom gestaltningar av kalla och nonchalanta byråkrater, men ännu tydligare genom framställningar av att protagonisten har det svårt och att socialen ändå inte gör något eller att socialen är undflyende och gömmer sig bakom sekretess.

Temat *empati borde vara vägledande* handlar om att antagonisten (socialen) hade varit tvungna att hjälpa på ett empatiskt sätt för att kunna vara en moraliskt acceptabel karaktär och därmed lämna rollen som antagonist i narrativet. En underliggande poäng som framställs i detta tema är att hade socialen haft empati hade de förstått att protagonisten borde få hjälp.

Temat om att *socialen borde låta vanligt folk vara* är knutet främst till barnavårdsärenden där socialen gestaltas som att de gjort maktfullkomliga moraliska övertramp när de gjort omhändertaganden. Socialen skildras som att de på eget bevåg och utan förvarning kan dyka upp och ta barn. Den moraliska poängen är att protagonisten ingår i ett vi och görs till en "vanlig Svensson", vilket gör att ett ingripande i dennes liv är fel, då det skulle vara som att göra ett ingripande hos vem som helst.

Det sista moraliska temat, *vem som helst kan hamna i en sådan här situation*, betonar att protagonisten inte har sig själva att skylla. Det är yttre omständigheter som gjort att protagonisten fått svårigheter, omständigheter vem som helst i den föreställda gemenskapen kan råka ut för. Dock kan utläsas att vissa drag och normer krävs för att ingå i den föreställda gemenskapen. Hos protagonisten framhålls klanderfrihet, och det är bland annat genom detta drag identifikation ska gå till, alltså förutsätts att den föreställda gemenskapen sympatiserar med klanderfrihet. Klanderfrihet krävs alltså för att vara värdig hjälp och andra utsluts, vilket kan ses som en bakomliggande värdering i narrativet.

9.2 Återkoppling till tidigare forskning

Journalister hävdar gärna och pressetiken föreskriver att nyheter är och bör vara en rapportering om vad som faktiskt har hänt, en rapport om världen som den är (Tuchman, 1997). Att detta är en del av hur journalister agerar hoppas vi stämmer men vi menar att detta inte är hela bilden. Den socialkonstruktivistiska ansats som vi utgår ifrån menar att nyheter är en kulturell produktion och som sådan aldrig är fria från kulturens nätverk av symboler, utan verkar inom ett sådant nätverk. Därför anser vi att det är relevant att anknyta våra resultat till Gibelmans (2004) studie om hur socialarbetare framställs i TV-serier och Freeman och Valentines (2004) studie om socialarbetare på film. Resultaten från båda dessa studier visar att det finns en negativ bild av hur socialarbetare gestaltas i dessa medier. Socialarbetarna i Gibelmans studie framställs som obegåvade, oprofessionella och utbildade personer vilka utför ett arbete vem som helst skulle kunna utföra och troligtvis bättre än de socialarbetare vi får följa i TV-serierna. I Freeman och Valentines studie framstår socialarbetarna också generellt som oprofessionella, utbildade och inkompetenta.

Man kan dra flera paralleller från dessa amerikanska forskningsresultat till hur vi har sett att socialen gestaltas i svensk tryckt nyhetsmedia. I vårt narrativ gestaltas socialen också som inkompetent och det tycks som att i princip vem som helst, från andra yrkeskåror till privatpersoner, är mer lämpliga att dra slutsatser om hur en situation ska skötas, än just socialen.

Men det finns också andra resultat som visat sig i vårt narrativ, som skiljer sig från gestaltningen av socialarbetarna i de två tidigare nämnda studierna. I de två amerikanska studierna framhålls bristen på utbildning, något som inte kommer fram i vårt resultat. Inkompetensen hos socialarbetarna som beskrivs i de amerikanska studierna rör sig om oförmåga och dumhet medan våra resultat är av mer moralisk karaktär, socialen är snarare moraliskt inkompetent.

I Andersson och Lundströms (2004) studie om hur barnavårdsfall framställs i svensk media ser vi också likheter med vår studie. De beskriver skildringen av socialarbetare som kalla och byråkratiska, drag som kan kännas igen i våra resultat. Också skildringen av protagonisten överensstämmer väl med vår studie. Andersson och Lundström beskriver emotionella, personifierade och dramatiska skildringar av barn och familjer som far illa i kontrast till den kalla byråkraten. Andersson och Lundströms studie beskriver hur barnavårdsfall gestaltas i media men vi ser samma gestaltningar även i narrativet om socialen där fler typer av ärenden förekommer.

10. Diskussion

Vi har tydligt sett att ett mycket stort antal av de nyhetsartiklar som skrivs i svensk nyhetspress om socialen är det som Iyengar (1991) beskriver som händelseorienterade gestaltningar. Detta innebär fokus på enskilda händelser och enskilda personer, snarare än tematiska gestaltningar, som är gestaltningar av händelser i mer generella termer, med fokus på händelser som samhällsproblem.

Situationerna i artiklarna som vi valt ut måste i många fall inte beskrivas som individuella problem eller konflikter mellan två parter, det handlar om på vilken nivå media väljer att rapportera om en viss händelse. Vi menar att de nyheter som presenteras på individnivå i grunden handlar om strukturella förutsättningar, som när en individ fått avslag i en förfrågan till socialtjänsten, egentligen helt efter de lagar som vi har i samhället, men i artikeln gestaltas det ändå som att det är socialtjänstens snålhet och elakhet som är problemet då man vägrar att betala ut pengar till en behövande individ, medan vi menar att det egentligen handlar om ett strukturellt problem där socialtjänsten har för små resurser och allt för snäva ekonomiska direktiv.

Att socialen framställs på det ofördelaktiga sättet som vi redogjort för, kan diskuteras som riktigt eller ej utifrån sanningshalten i de enskilda exemplen, ibland kanske socialen agerat både maktfullkomligt och felaktigt. Men narrativet ger en bild av socialen i stort. Vi tror inte att verklighetens socialtjänst i allmänhet är så som antagonisten ("socialen") beskrivs, som hjärtlösa paragrafryttare som inte vill hjälpa och som omhändertar barn på lösa grunder. Beskrivningen applicerat på en enskild socialsekreterare tycks för oss vara en nidsbild.

Att narrativets fokus läggs på individnivå tror vi inte hjälper socialtjänstens klienter i det långa loppet. Narrativet kan visserligen ha en funktion att ge den individuella klienten en röst till att sätta press på enskilda tjänstemän som inte utför sitt arbete men när sådana "händelseorienterade gestaltningar" är övervägande i nyhetsmedias narrativ, döljs perspektivet på de strukturella problem som är orsaken till att många människor i hjälpbehov inte får hjälp. Vi menar alltså att medias fokus i större utsträckning borde ligga på att lyfta nyheten till en allmän nivå även i de fall då man utgår från det enskilda fallet vilket vi tror skulle ge mer långsiktiga konstruktiva konsekvenser för både klienter och socialtjänst. Exempelvis genom att frågan om riksnormen för försörjningsstöd diskuteras med politiker, som uppföljning till en nyhetsrapportering om en person som är tvungen att lämna sin lägenhet för att hyran inte täcks av biståndet från socialtjänsten.

I och med lagen om sekretess kan nyhetsartiklarna sällan förmedla en nyanserad bild. Även om nyheten är objektivt rapporterad saknas ofta fakta eftersom mycket information är belagd med sekretess och varken politiker eller tjänstemän får uttala sig i det enskilda fallet. En nyhetsrapportering med "tematiska gestaltningar" av sociala problem skulle vara ett sätt att rapportera om händelser där problemet med att socialarbetare och styrande politiker inte kan uttala sig, då man istället berättar om allmänna samhällsfenomen. Vi menar att många av de berättelser som återfinns i vårt urval av artiklar inte är så unika att de endast går att rapportera om som en enskild händelse på individnivå, eller endast är intressanta som sådana.

Flera studier påpekar att medias gestaltning av socialt arbete kan påverka allmänhetens bild av vad det är (Freeman & Valentine, 2004; Gibelman, 2004; Iyengar, 1991; Lundström, 2001). Även utformningen av det sociala arbetet kan påverkas av medierapportering (Brunnberg, 2001; Lundström, 2001). Med en

sådan konsensus i tidigare forskning anser vi att det är rimligt att anta att en gestaltning av socialen som vi belyst i vår analys, har påverkan på hur folk ser på socialt arbete. Vi tror att detta kan vara problematiskt då denna misstro mot socialtjänsten som en hjälpande myndighet kan resultera i en skepsis mot behovet av ett samhälleligt socialt skyddsnet "som ändå inte fungerar". Samtidigt har vi med vår egen erfarenhet själva sett att behovet av ett socialt skyddsnet i samhället är stort och att det sociala arbetet gör skillnad för många människors liv, i positiv bemärkelse.

11. Förslag på vidare studier

En idé till vidare forskning som legat i bakhuvudet under tiden vi analyserat är att rikta ett större fokus på vem som skrivs fram som tillhörande den föreställda gemenskapen. Hur den föreställda gemenskapen gestaltas skulle kunna utvecklas, vilken norm framträder i medias narrativ. Vår oro kring narrativets konsekvenser är att det blir till nackdel för hjälpsökande. Om krav på hjälpsökande formuleras med referens till inkludering i en föreställd gemenskap (en bred allmänhet) är oron att hjälpbehövande måste förhålla sig till dominerande normer om hur man ska vara. Vi tror att en normkritisk textanalys av de drag och egenskaper som media använder som identifikationsmarkörer, framförallt gällande etnicitet, hade varit ett spännande ämne att fokusera på.

Ett annat förslag för forskning är att utvidga vår frågeställning till ett större urval av mediala narrativ. Troligtvis finns det andra betydande narrativ och framställningar av socialen som kan undersökas närmare. Ytterligare ett förslag är att undersöka andra sociala myndigheter. Hur ser exempelvis narrativet om migrationsverket ut i media?

Det skulle också gå att göra en liknande studie om socialen i andra delar av det mediala fältet, exempelvis TV-nyheter eller att göra en studie liknande Freeman & Valentines (2004) där man undersöker hur socialen, eller då kanske helst socialarbetaren, gestaltas i spelfilm, fast i en svensk kontext. Jämförande studier om hur narrativen ser ut mellan olika nyhetsmedier hade kanske också varit fruktbart då det inte är säkert att centrala begrepp, som "socialen", förekommer utanför tryckt press.

Ytterligare förslag till vidare studier är att använda vårt empiriska material för att titta på narrativets roller utifrån kön och etnicitet, vilket vi tror skulle ge intressanta resultat.

12. Källförteckning

Anderson, B. (1991). *Imagined communities: reflections on the origin and spread of nationalism (Revised and extended. ed.)*. London: Verso.

Andersson, G., & Lundström, T. (2004). Socialarbetare om massmedier. *Nordisk socialt arbeid, volym (24)*, 2-18.

Berkowitz, D. (1997). *The social meaning of news*. London: Sage publications.

Bird, S., & Dardenne, R. (1997). Myth, chronicle and story. I D, Berkowitz. (Red.), *Social meaning of news* (s. 333-350). London: Sage publications.

Branzell Hertz, J. (2012, 18 april). Hon vann kampen mot socialtjänsten. *Södermanlands Nyheter*, s. 14-15.

Brunnberg, E. (2001) Media och socialt arbete. En explorativ studie av mediarapporteringen som påverkansfaktor inom socialtjänsten i Sverige och England. *Nordicom Information Medie- och kommunikationsforskning i Norden*, 23(2), 31-44.

Bryman, A. (2011). *Samhällsvetenskapliga metoder*. Malmö: Liber.

Carlsson, M. (2012, 18 december). Peter och hans son kastades ut. *Dagens nyheter*, s. 8.

Edblom, K., Weigl, K. (2013, 6 januari). Lisa har förlorat sin mamma två gånger. *Aftonbladet*, s. 12-13.

Freeman, M. L., & Valentine D. P. (2004). Through the Eyes of Hollywood: Images of Social Workers in Film. *Social Work 49 (2)*, 151-161.

Gibbelman, M. (2004). Television and the Public Image of Social Workers: Portrayal or Betrayal?. *Social Work 49 (2)*, 331-334.

Hacking, I. (2000). *Social konstruktion av vad?*. Stockholm: Thales.

Iyengar, S. (1991). *Is anyone responsible? How television frames political issues*. Chicago: University of Chicago Press.

Johansson, A. (2005). *Narrativ teori och metod*. Lund: Studentlitteratur.

Karlsson, J. (2013, 20 december). Anna: "Socialen sade att jag fick skylla mig själv". *Skånska dagbladet*, s. 11.

Karlsson, J. (2014, 7 mars). Vägrar ge kvinna 500 kr i matpengar. *Skånska dagbladet*, s. 20.

Kvale, S., & Brinkmann, S. (2009). *Den kvalitativa forskningsintervjun*. Lund: Studentlitteratur.

- Lindgren, E. (2011, 6 april). Brottsutredning nedlagd - får inte tillbaka barnen. *Upsala Nya Tidning*, s. 8.
- Lundström, T. (2001). Ett haveri i socialtjänsten eller i pressen: Om barnmisshandel i kvällstidningar. I K, Aronsson. (Red.). *Haverier i barnvården* (s.167-198). Stockholm: Gothia.
- Lundälv J., Moberg, U-C. (2006) *Mediehandbok för socialarbetare*. Gävle: Meyer Information & Förlag AB.
- Länstidningen Östersund. (2012, 27 december). "Hur utslagen ska man vara för att få hjälp?". *Länstidningen Östersund*, s. 4-5.
- McCombs, M. (2004). *Setting the agenda: the mass media and public opinion*. Oxford: Polity.
- Mishler, E. G. (1997) Modeller för berättelseanalys. I L-C, Hydén, & M, Hydén. (Red.). *Att studera berättelser* (s. 63-126). Stockholm: Liber.
- Nationalencyklopedin. (u. å.). *Socialen*. Hämtad 2014-04-22, från <http://www.ne.se/enkel/socialen>
- Robertson, A. (2012). Narrativanalys. I G, Bergström., & K, Boréus. (Red.) *Textens mening och makt: metodbok i samhällsvetenskaplig text- och diskursanalys*. (s. 219-261). Lund. Studentlitteratur.
- Rutherford Smith, R. (1997). Mythic elements in television news. I D, Berkowitz. (Red.), *Social meaning of news* (s. 325-332). London: Sage publications.
- Skånska dagbladet. (2013, 16 november). Hon får ingen mat av socialen i Skurup. *Skånska dagbladet*, s. 28-29.
- Strömbäck, J. (2009). *Makt, medier och samhälle*. Stockholm: SNS förlag.
- Thomassen, M. (2007). *Vetenskap, kunskap och praxis. Introduktion till vetenskapsfilosofi*. Malmö: Gleerups.
- Tuchman, G. (1997). Making news by doing work: Routinising the unexpected. I D, Berkowitz. (Red.). *Social meaning of news* (s. 173-192). London: Sage.
- Weigl, K. (2013, 29 juni) Nu vädjar hon - låt Lisa få komma hem: Men socialtjänsten vägrar att ge några besked. *Aftonbladet*, s. 18.
- Zelizer, B. (1997). Has Communication Explained Journalism?. I D, Berkowitz. (Red.), *Social meaning of news*. 23-30

Nyhetsklipp

<p>Brottsutredning nedlagd - får inte tillbaka barnen De tre döttrarna omhändertogs för ett år sedan efter misstankar om misshandel och sexuella övergrepp. Polisutredningen är nedlagd, men ändå får föräldrarna inte tillbaka barnen, eftersom beviskraven är högre för brottmål än omhändertaganden.</p>	 Upsala Nya Tidning	2011-04-06	5
<p>Hon står utan ekonomiskt stöd efter operation LJUNGAVERK "Jag trodde inte det fungerade så här", säger Rebecka Forslin, 20 år som hamnat utanför alla trygghetssystem. Sedan hon avslutade en utbildning i Linköping står hon helt utan inkomst.</p>	 Sundsvalls Tidning	2011-06-04	7
<p>Vräks efter 30 år GÖTEBORG: Birgitta Bergkvist lever i mångas ögon i marginalen. Den sista mars vräks hon från sin bostad och förlorar sin sista livboj i samhället.</p>	 Göteborgs-Posten	2012-02-27	9
<p>Hon vann kampen mot socialtjänsten SN har skrivit om Gnestabon Kristina och hennes son som inte fick hjälp av socialtjänsten att betala elräkningen, trots att de riskerade att bli bostadslösa. Nu får familjen rätt av förvaltningsrätten som prövat ärendet.</p>	 Södermanlands Nyheter	2012-04-18	11
<p>Familj hade rätt att resa till släkten BORLÄNGE Socialtjänsten nekade en familj i Borlänge ett bidrag till en resa. Nu har förvaltningsrätten gett dem rätt mot kommunen.</p>	 Borlänge Tidning	2012-11-05	12
<p>Kommunen får bakläxa VÄSTERLJUNG En kvinna i 80-årsåldern ansökte om försörjningsstöd och tandvård. Trosa kommun avsåg ansökan. Skälet var att kvinnan ansågs ha råd själv, då hon hade pengar på sitt konto.</p>	 Södermanlands Nyheter	2012-12-14	13
<p>Gravida Erica, 21, nekas socialbidrag SAKNAR INKOMST. Höggravid och utan arbete behövde Erica Jonsson, 21, hjälp med socialbidrag. Men det fick hon inte. I stället fick hon höra att hennes mamma borde försörja henne tills hon fyllt 25.</p>	 Nerikes Allehanda	2012-12-15	14
<p>Peter och hans son kastades ut Socialtjänsten tittade på när Kronofogden vräkte ensamstående pappan Peter och hans 12-åriga son. Efter ett halvårs kamp ska de nu få flytta från sitt tillfälliga boende på ett vandrarhem till en egen lägenhet.</p>	 Dagens Nyheter	2012-12-18	16
<p>Uteblivet intyg - fattig jul GISLAVEDS KOMMUN Läkarens vägran att skriva ut ett sjukintyg har försatt Maria i ekonomisk kris. - Jag vet inte hur jag ska klara julen, säger hon.</p>	 Värnamo Nyheter	2012-12-22	18
<p>"Hur utslagen ska man vara för att få hjälp?" Peggy Forsberg har varit nere på botten och vänt. Hon blev bostadslös, drog på sig skulder och levde i ett förhållande där hon utsattes för misshandel. Nu behöver hon samhällets hjälp att ta sig tillbaka till ett normalt liv igen.</p>	 Länstidningen Östersund	2012-12-27	20
<p>Trosa kommun får bakläxa TROSA Förvaltningsrätten ger Trosa kommun bakläxa. Socialtjänsten nekade en ung familjepappa bidrag på grund av att han inte var skriven i kommunen, trots att han bott ihop med sin flickvän sedan en tid tillbaka.</p>	 Södermanlands Nyheter	2012-12-31	22

<p>Lisa har förlorat sin mamma två gånger</p> <p>Lisa såg elva månader gammal sin mamma mördas av pappa med 40 knivhugg. Hon fördes genast till mormor och morfar på hästgården. Efter tre år flyttades hon utan förvarning till ett jourhem. "Ett gränslöst övergrepp",</p>		Aftonbladet	2013-01-06	23
<p>Bara den dömde mördaren har rätt att överklaga</p> <p>Fallet Lisa visar hur skör barnens rättsliga ställning kan bli, när pappa har dödat mamma. Hon är inte ensam.</p>		Aftonbladet	2013-01-06	26
<p>Ingen hjälp av socialen</p> <p>I drygt två månader var Mats åtskild från sina barn. Han fick ingen hjälp från socialtjänsten. - Det var de värsta dagarna i mitt liv, säger han.</p>		Kungsbacka-Posten	2013-01-10	27
<p>Nu kan Niklas äta sig mätt för första gången på tre dar</p> <p>AVESTA Niklas är 29 år och missbrukare. När han på onsdagsmorgonen klev in i Pingstkyrkan i Avesta, visste han inte riktigt vad som väntade. Han hade fått tips av en kompis. En stund senare gick han därifrån med två fulla kassar med mat.</p>		Dala-Demokraten - Borlänge	2013-01-17	28
<p>Hemlös får inte bostad i Väsby</p> <p>Hon är hemlös, ensamstående och får ingen hjälp av kommunen. Alla socialtjänstens lägenheter är fullbelagda. - Jag kan inte sova på nätterna på grund av oro, säger Angelica.</p>		Mitt i Upplands Väsby	2013-01-22	29
<p>"Socialen lyssnar bara på min pappa"</p> <p>Sedan hon var tolv har hon tvättat, lagat mat och sett till att familjen vaknar i tid. Nu vill Hanna flytta hemifrån, från sin drickande pappa för att få studero, men socialtjänsten ger ingen hjälp.</p>		Sigtunabygden/Knivstabygden	2013-04-24	31
<p>Förlorade sin assistans efter 'Mot alla odds'</p> <p>Miljoner svenskar följde Dennis Junges kamp genom Afrikas öken i SVT:s "Mot alla odds". Men äventyret sluta-de i katastrof. När han kom hem drog kommunen in hans hjälp.</p>		Aftonbladet	2013-04-24	33
<p>Får inte träffa LisLisa i sommar</p> <p>Samma dag som Aftonbladets senaste artikel om fallet Lisa ringde socialtjänsten till mormor Gabrielle och morfar Fredrik. De bjöd in till ett möte. Beskedet: De får inte träffa sitt barnbarn Lisa under semestern,</p>		Aftonbladet	2013-06-28	35
<p>Nu vädjar hon - låt Lisa få komma hem</p> <p>Långsamt läser Mirjam Johansson högt ur domen från 2010, hur viktigt det då ansågs att Lisa bor hos mormor och morfar. Hon avslutar: - Jag vädjar till dig. Socialnämndens ordförande Mats Einarsson (V) säger - ingenting.</p>		Aftonbladet	2013-06-29	37
<p>Hemlös man får ingen hjälp</p> <p>GISLAVED - Jag har ingenstans att bo. Polisen slängde ut mig från trappuppgången där jag sov. Det är urjobbigt. Mannen säger att han inte får någon hjälp från socialen.</p>		Värnamo Nyheter	2013-07-22	39
<p>Bakläxa för socialtjänsten</p> <p>TIMRÅ För barnens skull sökte kvinnan försörjningsstöd och bistånd till vinterkläder hos socialtjänsten. De nekade men får nu bakläxa av förvaltningsrätten.</p>		Dagbladet Sundsvall	2013-08-09	40
<p>Socialbidrag till dator smäller högre än tv:n</p> <p>KARLSKRONA Datorn var den 42-åriga kvinnans enda livskvalitetsslina. När den kraschade förvägrades hon en ny av socialen, som stödde sig på Socialstyrelsens allmänna biståndsråd. Men nu ger förvaltningsrätten henne rätt till en ny dator.</p>		Sydöstran	2013-09-28	41
<p>Ingrid nekades bensinpenningar av socialen</p> <p>ALINGSÅS: Arbetslösa Ingrid Laskó tvingades låna pengar av bekanta för att kunna gå klart sin arbetsmarknadsutbildning i Göteborg. Arbetsförmedlingen betalar bara ut reseersättning i efterhand och socialen ville inte ge henne annat än matpenningar.</p>		Alingsås Tidning	2013-10-04	42
<p>Maria lever bland kartonger</p> <p>JÖNKÖPING Maria och hennes tre barn lever i ovisshet i en lägenhet, som inte är hennes. Vätterhems regler har gjort att hon inte fått ett kontrakt.</p>		Jönköpings-Posten	2013-10-18	44
<p>Kvinna nobbas av socialen</p> <p>OSKARSHAMN En kvinna från Oskarshamn har ansökt om ekonomiskt bistånd hos socialnämnden. Kvinnan har uppgett att hon behöver pengar till hyra, elräkning och mat.</p>		Nyheterna	2013-10-18	46
<p>Han trädde fram för att fler ska berätta</p> <p>När radioprofilen Bosse Löthén hamnade i radioskugga gick det utför. Och han nekas hjälp av socialtjänsten. - Jag önskar att alla andras berättelser kommer fram. Vi är många som hamnat utanför trygghetssystemet, säger Löthén.</p>		Aftonbladet	2013-10-25	47
<p>Fel av socialen att nobba fotbojad</p> <p>ÄNGELHOLM. Socialförvaltningen och kommunens resurscenter gjorde fel när de nobbade en yngre man som dömts till ett halvårs fängelse. Istället för att sitta på anstalt skulle han avtjäna straffet genom fotboja och övervakning.</p>		Helsingborgs Dagblad	2013-10-29	49
<p>"Försörjningsstöd ska inte regleras skulder"</p> <p>SKURUP Socialen i Skurup avslår Helenas ansökan. Det görs med argumentet att bistånd skulle innebära hjälp till skuldreglering.</p>		Skånska Dagbladet	2013-11-16	50

Hon får ingen mat av socialen i Skurup SKURUP Helena betalar alltid sina räkningar. Så länge hon gör det vägrar socialen att ge henne pengar till mat.		Skånska Dagbladet	2013-11-16	51
Nekades pengar till mediciner Socialtjänsten nekade en njursjuk Motalabo pengar till nödvändiga mediciner med motiveringen att han borde planerat ekonomin bättre. Nu får man bakläxa.		Motala & Vadstena Tidning	2013-12-03	53
Lät sjuk bo i mörker och kyla HÖRBY Hörby kommun lät en hjärtsjuk och nyopererad man bo utan el och värme i sin lägenhet i närmare tre månader. Temperaturen inomhus låg på 7-8 grader. nu anmäls ärendet till IVO, Inspektionen för vård och omsorg.		Norra Skåne	2013-12-07	54
"Hon är en ung människa med noll självförtroende, noll självkänsla och Malmö - Min dotter klarar inte av att strukturera sin vardag, hon kan inte gå och handla, hon kan inte gå ut. Hon är en ung människa med noll självförtroende, noll självkänsla och sedan augusti har hon isolerat sig i min lägenhet.		Sydsvenskan 1	2013-12-16	56
Anna: "Socialen sade att jag fick skylla mig själv" HÖRBY Anna saknade pengar till mat. I desperation, när hjälpen från socialförvaltningen uteblev, vände hon sig till kyrkan och bad om hjälp. - Socialen sade bara att jag fick skylla mig själv, och att jag skulle ta av hyrespengarna och köpa mat för d		Skånska Dagbladet	2013-12-20	58
Han får klara sig på 410 kronor i veckan SMEDJEBACKEN Sedan i somras lever "Nisse" i samhällets utkant. Någon bostad har han inte och socialen tycker att han får klara sig med några få hundralappar i veckan.		Nya Ludvika Tidning	2013-12-20	60
Besviknen och otrygg GISLAVED Handläggaren var oförsämd och försökte få Hassan att känna sig nedtryckt. -Agerandet från handläggaren är varken rättvist eller rättfärdigt, säger Hassan.		Värnamo Nyheter	2013-12-21	62
14-årige Hossein tvingas att flytta Hossein, 14, flydde ensam från Iran och fann tryggheten i familjehemmet i Upplands-Bro. Nu tvingas han bort av socialtjänsten. - De säger att jag ska bo med andra ensamkommande, men jag förstår inte varför. Jag är rädd, säger han.		Aftonbladet	2013-12-21	64
Linda blev blåst trots kontraktet Det blir allt svårare att få ett eget förstahandskontrakt. Alternativet för många blir att hyra lägenhet i andra hand. Men Linda blev lurad på flera månadshyror, trots att hon hade skrivit kontrakt med lägenhetsägaren.		Södra Sidan	2014-01-11	66
DE HJÄLPER DEM SOM INTE FÅR HJÄLP Julen har kommit och passerat. Ekonomin kan nu vara extra ansträngd. Speciellt för de som hade det knapert redan innan. Men sedan i september finns möjligheten att söka hjälp via en lokal Facebookgrupp, "Hjälpkassen i Jämtlands län".		100% Östersund	2014-01-15	67
Trebarnsfamilj från Spanien utan bostad Skuldkrisen i Europa gjorde att trebarnsfamiljen från Spanien bestämde sig för att prova lyckan i Varberg. Till en början gick det bra - men nu står familjen utan bostad.		Hallands Nyheter	2014-01-21	69
Pappa kidnappade sonen från mamma För två månader sedan kidnappades hennes 7-åriga son av hennes före detta man. Trots kontakt med både socialförvaltning och polis har hon inte fått någon hjälp.		Tranås-Posten	2014-01-29	71
Anna-Maria tvingas att bo i enhusvagn Det är några grader kallt ute. Anna-Maria sitter i en husvagn och undrar när hon ska få hjälp att flytta in en riktig lägenhet.		Nerikes Allehanda	2014-01-31	73
Föräldrar känner sig kränkta av socialen Östra göinge. Ett föräldrapar ifrågasätter kompetensen på Östra Göinge kommuns socialförvaltning som gör barnutredningar. Föräldrarna som känner sig kränkta och illa behandlade har gjort en anmälan till IVO och kräver en ny utredning.		Kristianstadsbladet	2014-02-08	75
Höganäsare får rätt mot socialen När höganäsaren hade avtjänat sitt fängelsestraff hade han inga nya kläder och socialnämnden sa nej till ökat bistånd. Nu får man bakläxa av förvaltningsrätten.		Landskrona Posten	2014-02-13	77
Vann matchen mot socialen SÅTER En kvinna i Säter fick inget försörjningsstöd på tre månader. Socialnämnden tyckte inte att hon sökte tillräckligt många jobb.		Borlänge Tidning	2014-02-13	78
I dag släcks lägenheten: Klarar oss inte utan el Den 14 februari släcks ljuset hos familjen Wiik/Blomkvist om de inte betalar in 904 kronor. I väntan på a-kassepengar och hjälp från sociala myndigheter tvingas familjen bo i mörker - med ett sjukt spädbarn.		GT	2014-02-14	79

Socialtjänsten får bakläxa

En domstol ger bakläxa åt kommunens socialtjänst, som tvingas betala tandläkarräkningen för en kvinna i Kungsbacka.

 Kungsbacka-Posten 2014-02-22 81

Här bor Pasi - mitt i industriområdet

KOMMUNEN ANMÅLER. Pasi sökte hjälp för sitt missbruk hos Svenljunga kommun utan att få gehör. En tid senare togs han in för tvångsvård. Händelsen har lett till att Svenljunga kommun anmält sig själv enligt lex Sarah.

 Borås Tidning 2014-03-02 82

Familj tvingas be om mat - på Facebook

FATTIGDOM De stod helt utan mat, två vuxna och tre barn, och socialen sa nej till mer pengar. Det fick bli facebooksidan givning people som stod för hjälpen. - Det kändes både jobbigt och fantastiskt, säger mamman linda.

 DagensETC 2014-03-04 84

Vägrar ge kvinna 500 kr i matpengar

HÖRBY Anna nekades pengar av socialnämnden till att handla mat för. Hon överklagade och fick rätt i förvaltningsrätten. Men glädjen blev kortvarig. Nu har kommunen bestämt sig för att ta strid i domstol om de 500 kronor i matpengar det handlar om.

 Skånska Dagbladet 2014-03-07 86

Familj vräktes - tvingas bo i husvagn

Småbarnsfamiljen vräktes trots att de kunde betala av hyresskulden. Nu bor de, föräldrarna med sina två pojkar på tre och sex år, i husvagn sedan tre månader tillbaka. Situationen börjar bli ohållbar och snart blir de tvungna att flytta från kommunen

 Piteå-Tidningen 2014-03-11 88

"Utan hjälp dör min son"

SÖDERHAMN Inom loppet av två år har tre av hennes nära anhöriga dött av droger. Nu kämpar Annika Wikman för att hennes 21-årige son ska få komma in på ett behandlingshem. - Det är bråttom, jag är glad att han fortfarande lever.

 Söderhamns-Kuriren 2014-03-15 90

Socialen får backa om tvångsflytt

Hyran på 7200 kronor för tvåbarnsfamiljen är inte för hög enligt förvaltningsrätten, som samtidigt slår fast att socialtjänsten inte kan tvinga någon att flytta till en annan kommun. Efter flera liknande bakslag i förvaltningsrätten planerar kommunen

 Landskrona Posten 2014-03-15 92

Nej till tandbidrag

HUDIKSVALL Underkäkens fyra framtänder gick förlorade på grund av tandlossning, och kostnadsförslaget hos tandläkaren landade på runt 9 000 kronor. Nu ska förvaltningsrätten i Falun avgöra om Hudiksvalls kommun ska hjälpa till med kostnaden för den b

 Hudiksvalls Tidning 2014-03-18 94

Helene har inte råd köpa en säng

FALUN Helene Lindholm är sjukskriven men har ingen sjukpenning. Hon tvingas klara sig och sin 16-årige son bland annat på bidrag till hans kläder och mediciner. - Allt går till mat och kläder. Det jag mest behöver är en säng,

 Dala-Demokraten 2014-03-26 96